

BONDEVENNEN

Nr. 13/14 – 1. april 2015

*God
påske!*

**NÅ DELER VI UT
21 MILL KRONER
I FKRA BONUS**

Dyktige bønder fortjener belønning!

I 2014 oppnådde vi det beste resultatet noensinne i FKRAs historie.

Denne gevinsten ønsker vi å dele med våre eiere. Vi gir 1,5% bonus på både tonnwarekjøp og innlevert korn. Dette er en økning på hele 50% fra 2013.

Vi betaler nå ut en rekordstor bonus - i tillegg til årskvantumsrabatten som allerede er utbetalt.

Vårt mål er å være en lønnsom partner for bonden. Vi jobber derfor hele tiden med å tilby nyskapende produkter og effektive løsninger til best mulig pris.

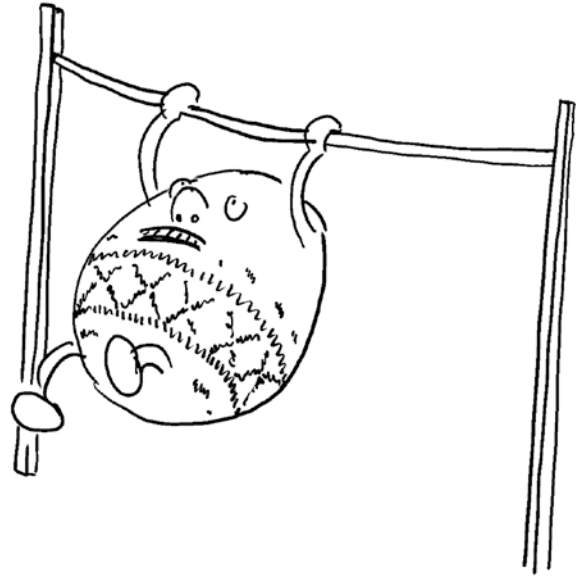
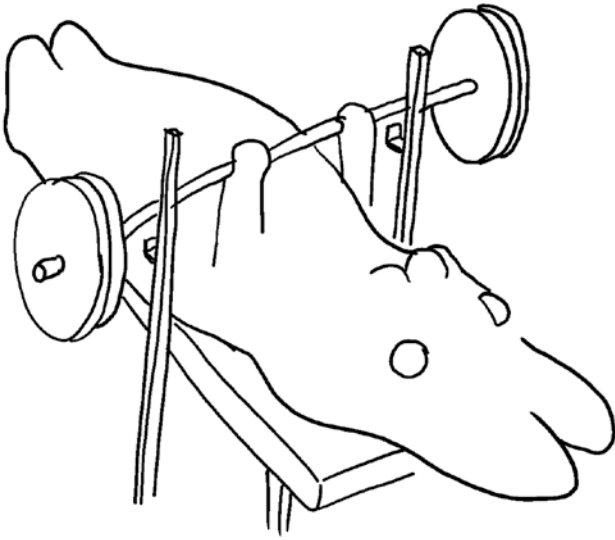
Vi er stolte over å ha landets flinkeste bønder med på laget og at stadig flere velger FKRA som sin samarbeidspartner.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Gul sjokolade med bismak

PÅSKEN ER HER. Med høgtida kjem påskemarsipan, påskeegg, ja, kort sagt alle tenkelege søtsaker. Det er freistande å ta seg ein bit eller ti, og omtrent obligatorisk å la søte saker fylle ganen, med ski på beina og påskesol i fjeset. Likevel kjenner mange ei stikkande kjensle som blander seg med herlig søtsmak. Resultatet blir ein bitter bismak.

EIT LIV UTAN SUKKER kan me lese om i nettaviser og sosiale medier støtt og stadig. Den eine etter den andre skal kutte ut både sukker og kveitemjøl. Det er naturleg mat som gjeld. Kunstig smak og falsk mat er ut. Mat direkte frå naturen er siste skrik når det gjeld matmote. Sjokolade proppa av fargestoff, for gul påskefarge, kjem ikkje akkurat rett frå moderjord. Smaken er det likevel ingenting å seie på. Sjølvkontroll er stikkordet.

VIL DU HA STATUS bør du ha kontroll på søtsuget. Tv-seriar om folk som finn fram til ein slankare ver-

sjon av seg sjølv er det mange av. Det er ikkje vanskeleg å tru at eit slankt ytre gir indre lukke, men så lett er det truleg ikkje. Jakta på eit betre liv er kanskje eit teikn på noko. Eit teikn på at samfunnet har fjerna seg frå naturen og opphavet. Menneska er originalt ikkje designa for å sitte ved ein kontorpult og kjøpe mat i ein vakuumpakka pose i butikken. I byrjinga samla me nøtter, vekstar, jakta og var gardbrukarar. Å skaffe seg mat var ein sentral del av kvardagen, og er no redusert til eit kvarter i handledisken. Er det rart me er forvirra?

BONDEN KAN SKINE, vere stolt og takksam i desse dagar. Stolt over å produsere mat som er naturleg og rein. Takksam over å ha ein kvardag nær naturen og opphavet. Ikkje alle får den moglegheita, men alle kan verdsette produktet. Målet burde ikkje vere å betale minst mogleg for maten. Rein mat produsert på eit forsvareleg vis har sin pris. Det er enkel matematikk.

ANTEN DU ER SMAL eller brei er det viktigaste korleis du har det på innsida av fasaden. Eit godt kosthald kan truleg gi deg ei god kjensle, men får du lyst på ein knallgul sjokolade er det ikkje den som velter lasset. Her er ingen fasit. Me trur alle må finne sin veg til kvardagslukke. Det viktigaste er å ikkje la seg presse inn i moteskapte trendar fordi ein skal passe naboen sitt bilete av lukke.

Me ynskjer alle ei herleg påskehøgtid etter eigen smak.

Jofrid Åsland
jofrid.asland@fkra.no

Årgang 118

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 950,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
bond@fkra.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Eirik Stople
eirik.stople@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 60/976 06 969

Redaksjonen

Jofrid Åsland (red. sjef)
jofrid.asland@fkra.no
Tlf.: 51 88 73 44/938 82 341

Jane Brit Sande
janebrit.sande@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 63

Liv Kristin Sola
livkristin.sola@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 64

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten.solberg@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea.hjertuslot@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

Ann Solfrid Woldmo
ann.s.woldmo@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonser

Grete Botnan
grete.botnan@fkra.no
Tlf.: 51 88 72 61

Teikningar: Ilan Sharoni
Trykk: Kai Hansen AS
Eigarar: Felleskjøpet Rogaland Agder,
Nortura SA og Tine SA

Framsida

Bål, pølser og påkestemning prega dagen då Bondevennen fekk vera med «Uglene» frå Røyrvik gardsbarnehage på tur med fjordingen Snøsokk og eigar Mikael Johnsen.

Foto: Amalie Olsen

Denne veka i Bondevennen

Denne veka lever Bondevennen heile 48 sider variert fag- og anna godt lesestoff. Eit godt alternativ i ei lang påskehelg.

Aktuelt sakene handlar denne gangen om, bondelagsårs møtet i Agderfylka, regionmøte i Tine Region Sør og aktuelt stoff frå eit møte i Litteraturhuset i Oslo om berekraftig mjølkeproduksjon.

Vi møter ei sterk kvinne, Mestuat Adjibu, frå Etiopia som har makta å laga si eiga bedrift.

Den eine gardsreportasjen er henta frå Breim i Glippen kommune, der Unni Grethe og Arne Einar Reed er i startgropa for bygging av nytt lausdriftsfjøs.

Norsk landbruksrådgjeving, NLR, har heile åtte sider med fagstoff, mellom anna har dei forska på korleis ein kan førebygge mjølkefeber hjå ku.

Det faste påkekryssordet finn du på midtsidene.

Advokaten tek opp spørsmålet om opparbeiding av rettar til fast eigedom.

Dette og meir stoff finn du inne i bladet.

REPORTASJAR

I startgropa for nytt fjøs..... 10

Ein dag i barnehagen..... 22

Fargerikt fellesskap..... 26

DESSUTAN

Påkekryssord..... 24

BvLoggen:

Landbruk i Bibelen..... 29

Ei klok og sterk kvinne..... 30

Norges låver..... 32

Haren:

Slaget var tapt..... 34

Advokaten

Avtaleforhold opparbeidelse av

rettigheter i fast eiendom..... 35

Faglag og møte..... 36

AKTUELT

Aust- Og Vest-Agder Bondelag

–Arealet må økes..... 6

Fleire norske lam..... 8

Intensivering av

melkeproduksjonen..... 9

Regionårsmøte i Region Sør (TIE)

Blir historie..... 13

NORSK

LANDBRUKSRÅDGIVING

Fôrmals..... 14

Gjødseplan – et aktivt

styringsredskap..... 15

Grovfôr, rikt på klor..... 16

Avlingskampen 2014..... 18

«Det enkle er ofte

det besta»..... 20

Tid for heiasending

Turid Nedrebø Steinberg har sendt oss dette flotte biletet frå heiasendinga i fjor. Om biletet fotel ho: Bestefar går først, sist kommer Emma på fem år. Ho har full kontroll på «drifta». Bestefar har laga gjeterstav til ho, og den blir flittig brukt. I venstre handa har ho godteri, som dei skal kose seg med når dei kjem fram. Ja, det nærar seg fort lamming, ei spanande tid.

Tusen takk for biletet, Turid!

Passar på dei små

Gro Merethe og Trygve Andreas Tengesdal tar i eit tak under lamminga. Kopplamma må passast godt på, det ser ut som dei trivast godt alle fem.

Tusen takk, Svein Olav, for eit koseleg bilete!

For 100 år sidan

Landets kornforsyning

Provisianteringskommissionen meddler, at staten og kommunerne har paa lager henved 60 000 tons korn og mel. Dessuten venter staten i den nærmeste fremtid i henved 30 000 tons korn og mel. Endvidere skal provianteringskommissionen for tiden ligge i underhandlinger om kjøp i Russland av hvete og rug, som det er tanken at føre ind over Karungi.

Frå BV 13 – 1915

For 50 år sidan

Pelsdyrproduksjon på sau

Folk betaler gjerne når det er fint å sjå til og varmt og godt å ha på seg. Rogalendingen har vel aldri vore sein om å ta til med nye produksjonar berre dei gjev godt økonomisk utbytte. Slik også med pelsproduksjon med blå spælsau, kryssa med gottlandsver. Det er skinna av lamma som ein brukar. Produksjonen er temmeleg ny. Den har vore i sving dei siste 3-4 åra, men det er først dei siste åra det er kome noko breidde i han.

Frå BV 13-1965

AUST- OG VEST-AGDER BONDELAG

–Arealet må økes

– Korn er nøkkelen til økt selvforsyning, sa Birte Usland i sin tale.

■ Jane Brit Sande

Årsmøtene for Aust- og Vest-Agder Bondelag ble avholdt i Kristiansand.

Norsk mat

– Alle liker bonden, men langt færre liker bønder, sa Erik Fløystad, leder i Aust-Agder Bondelag, innledningsvis i sin tale.

– Alt tyder på at vi har folket i ryggen i vårt ønske om å leve rikelig med trygg og god mat basert på norske ressurser, sa Fløystad, og viste til de siste års hendelser med antibiotika-resistente bakterier i svine- og fjørfe-kjøtt, salmonella og GMO.

– Den ofte utskjelte KSL har vært oss til stor nytte, og viser at sporings-systemer og et gjennomsliktig omsetningssystem er nøkkelen til at vi kan håndtere uønska sjukdom og smitte på en måte resten av verden bare kan misunne oss. En sterk allianse med forbrukeren er den beste garanti for norsk landbruks framtid.

Fløystad mener norsk landbruk fortjener bedre, og viser til sin misnøye til Mat- og Landbruksminister Sylvi Listhaug sin styring.

– Når jeg hører rapporter fra tidligere budsjettkonferanser, der statsråder har kjempet og grått for sine ansvarsområder, kan jeg knapt se for meg at vår statsråd har bedt om ei krone, sa han.

– Når det nå synes som det arbeides systematisk for å rive ned mest

Etter ti år som leder i Vest-Agder Bondelag, gir Birte Usland stafettpinnen videre til Tor Erik Leland, melkebonde i Audnedal.

mulig uten å måtte be om Stortingets velsignelse, er det all grunn til bekymring.

For godt til å være sant

Nylig kom Statistisk Sentralbyrå (SSB) med en rapport som viste at bondens inntekt var godt over kr. 500.000,-. Fløystad lot ikke muligheten til å oppklare dette, gå fra seg.

– For godt til å være sant, tenker du kanskje. Dessverre; ja. Forklaringen ligger i at flere bønder hadde tatt mer lønnsinntekt utenom bruket, samt at investeringene hadde gitt betydelige renteøkninger som ikke var trukket fra. Renteinntekter var imidlertid tatt med, sa han.

Utfordringa

– Vår utfordring er at Regjeringa tror den kan vinne, ikke minst de urbane

velgerne, på å mobbe landbruket ved å bygge opp under mytene om at vi er oversubsidierte og mottar en feit giro – uten å si noe om hvilket samfunnsoppdrag vi har fått.

– Det er viktig at vi med stolthet får fram hva vi leverer av mat, opplevelser og samfunnstjenester, sa Fløystad.

Året som gikk

Fløystad omtaler fjorårets brudd i jordbruksforhandlingene som historisk og nødvendig.

– Den omvendte Robin Hood-politikken ble avslørt, og resulterte i det historiske at Stortinget endret Regjeringens ramme, samt reversterte de verste utslagene av Regjeringens omfordeling. Stortinget var også tydelige på at de forventet at for kommende år, måtte man ta hensyn til Stortingsflertallet i jordbruksforhandlingene, påpekte Fløystad.

Husk det gode liv

– Når vi står midt oppe i landbrukspolitiske vindkast og stormvarsler, når bankene skriker etter penger, og Innovasjon Norge gjør seg kostbare, er det viktig å glede seg over det som skjer på gården, i naturen, og i næringa, sa Fløystad.

Styret i Vest –Agder:

Tor Erik Leland (leder)
Åge Gyland (nestleder)
Cathinka Jerkøe
Anne Lill F. Roland
Inger Liv Røyter Thoresen
Tønnes Oksefjell

Styret i Aust –Agder:

Erik Fløystad (leder)
Olav Lidtveit (nestleder)
Kathrine Hesnes Jarnes
Knut Erik Ulltveit
Alf Eivind Myren

Han viste til den viktige rollen fagmiljøet spiller, både som samlingssted for hele bondefamilien, og som er arena der en snakker hverandre, og næringa, opp.

Den siste talen

Birte Usland, leder i Vest-Agder Bondelag, åpnet sin siste tale som fylkesleder med å sitere Josè Graziano da Silva:

– Den modellen for landbruksproduksjon som dominerer i dag, er ikke egnet til å møte de nye matsikkerhetsutfordringene vi står ovenfor i det 21. århundre. Systemene for matproduksjon må være bærekraftige, inkluderende og motstandsdyktige.

Usland trakk fram Stortingets vedtak om å øke matproduksjonen i Norge med ca. 1 prosent hvert år. Hun viste blant annet til Regjeringserklæringa og Næringskomiteen. I Regjeringserklæringa står det: Høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn. En samla Næringskomité sa i desember 2013: Økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning. I juni 2014 sa KrF, Venstre, Sp og Ap: Reell økt selvforsyningsgrad må være med grunnlag i norske ressurser.

– Dette er beskjeden flertallet på Stortinget har gitt Regjeringen, sa Usland.

– For å få dette til, sier fylkesbondelagene i Agder i sine innspill til jordbruksforhandlingene at: De landbrukspolitiske virkemidlene må tilpasses strukturen på landets jordressurser. Det er derfor like stort behov for de små driftsenhetene, som de store, og kombinasjonsbruket må fremheves som en effektiv driftsform. Det er effektiv utnyttelse ressursgrunnlaget som er korteste veg mot et mål om økt matproduksjon på norske ressurser, slo Usland fast.

– Dette er en enorm oppgave. Siden 2007 har ikke omsøkt areal per bruk i Vest-Agder økt. Når antallet bruk fortsetter å gå ned, betyr det at betydelig areal går ut av drift, viste hun til.

– Det er en dramatisk nedgang i kornarealet i Norge. Nedgangen er på 25 prosent de siste ti år. Skal vi klare økningen i norsk matproduksjon, må ikke nedgangen bare stoppes, men arealet må økes betydelig. Korn

er nøkkelen til økt selvforsyning, sa Usland.

Matproduksjonskrise

Usland viste videre til klimautfordringene.

– Klimautfordringene er vår tids største utfordring, og burde hete matproduksjonskrise, sa Usland, og viste til FNs klimarapport som anslår at avlingene går ned to prosent per tiår framover, mot en økende etterspørsel på 14 prosent.

– Vi er den næringa som først merker klimaendringene på kroppen. Vi blir stadig færre bønder med stadig mer areal, i en tid der vi kommer til å få mer nedbør.

Mennesket som ressurs

Usland trakk særlig fram likestilling som et forbedringsområde for landbruket.

– Jeg savner at våre toppledere tenker på likestilling i en strategisk kontekst. Både fordi 70 prosent av kundene våre er kvinner, og fordi vi skal ut og konkurrere om den beste arbeidskraften i et Norge med underskudd på hender. Hvordan har vi tenkt å strategisk plassere oss slik at de beste hodene og hendene velger å bruke den verdifulle arbeidstida i vår næring, spurte hun forsamlinga.

Avslutningsvis delte Usland en personlig historie, om høsten 2014. Hvordan hun hadde gått fra å heller lese Stortingsmeldinger framfor Se&Hør, til å kun håndtere å kjøre til og fra barnehagen, og kun forholde seg til Facebook og kjendissladder i Dagbladet – og det midt i en kritisk periode for bedriften.

– Det er da de to mest fantastiske ting som finnes, kommer til sin rett. Familien og øvrig nettverk, og velferdsstaten. Hver for seg fantastisk. Kombinasjonen er uslåelig.

– Min historie er ikke unik, dere kjenner mange slike, sa Birte Usland avslutningsvis.

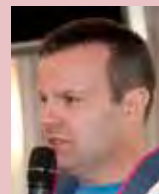
Dette sier bøndene:

Løsdriftkravet er ei stor utfordring for mange. Da spesielt for de unge som skal ta over gårdene, og må tenke på å investere for millionvis de neste årene.

Andreas Nøklund,
Lindesnes Bondelag

I min hjemkommune og i nabokommunen, der det er mye myrjord, blir de ikke kvitt groftemidlene. Bøndene synes rett og slett 1.000 kroner målet hjelper ingenting.

Gunnar Bjørndal, Evje Bondelag

Vi har mange gode tillitsvalgte, men vi må rekruttere, og det er ikke lett. Ikke nødvendigvis bare her i Bondelaget, men også i andre organisasjoner.

Åse Ingebjørg Flateland, Valle Bondelag

Hva gjør vi med politisk påvirkning? Vi skal bruke våre lokale politikere, gi de «input» og påvirke de. Vi bør påvirke der vi kan.

Odd Harald Reve,
Lista og Lyngdal Bondelag

Det er et stort press på dyrka mark, spesielt i sentrale strøk. Vi må være flinke til å sette krav om at jorda skal vernes.

Tor Arne Frivold, Mandal Bondelag

Bondelaget må være med å støtte de bøndene som driver med sau, og har rovdyr på beite.

Kaspar Stordrange, Nes Bondelag

Fleire norske lam

– Ein kan ikkje vedta ein prisauke utan samtidig å lage eit økonomisk grunnlag for auken gjennom effektiv drift.

✓ Liv Kristin Sola

Dette sa Finn Avdem, fagsjef på småfe i Nortura, og ønska 250 sauebønder velkommen til seminaret «Stordrift med sau».

– Dei 5 prosent største leverer 20 prosent av totalvolumet til Nortura på sau. Store produsentar har behov for å utveksla erfaringar med andre store. Sauebønder som ønskjer å bli større har behov for å veta meir om

kva dei går til, konstaterte fagsjefen, samtidig som han minna om at små og store produsentar er gjensidig avhengige av kvarandre.

Rammevilkåra politikarane no har gitt, stimulerer til å satsa stort med sau. Mange må bygga. Den som skal satsa må trivast som sauebonde for å lukkast. Det var det dette seminaret handla om.

Kjetil Berg, Øystese (t.v.) og Lars Norheim, Norheimsund

– Inspirerende. No må me heim og fordøya informasjon, seier dei to hardangerbøndene.

Seminaret har minna dei om kor viktig det er med rasjonell tidsbruk. No skal tidstjuvane identifiserast og lukast vekk.

Kjetil Berg og kona flytta inn i nytt sauefjøs 8. mars i 2014.

– Det lengste kvinnetoget i bygda si historie, kommenterer bonden, og viser til flokken med 90 søyer som marsjerte inn i nytt bygg. Ekteparet har tredobla besetninga, frå 60 til 180 vinterfôra sau.

– 60 søyer var ein hobby, no må me tenka annleis. No må me i større grad tenka effektivisering, og setta inn arbeidsinnsatsen der me får mest igjen for det. Kan hende skal aukar me besetninga ytterlegare, seier Kjetil Berg.

Nyleg sa han opp jobben som brannbilsjåfør, for å vera fulltids gardbrukar og familiefar.

– Eg kjem nok til å sakna det gode miljøet på brannstasjonen, og får sjå kor lenge det går før kona jagar meg

ut igjen. Kan hende blir eg ikkje til å ha i hus, kommenterer heiltidsbonden, og flirer.

Lars Norheim og kona flytta inn i nytt sauehus i 2010. Dei har auka frå 50 til 200 vinterfôra sau. Enn så lenge vil Lars fortsetja i jobben i Felleskjøpet, kor han kjører servicebil og skruer på traktorar.

– Ei firedobling av besetninga betyr at arbeidet må strukturast betre, spesielt i hektiske periodar. Denne dagen har minna meg om kor viktig det er med god helse på nyfødde lam. 20 lam ekstra til slakt, vil bety mykje for økonomien, kommenterer Lars.

Både Lars og Kjetil understrekar kor viktig det er at ektefellene er involverte i drifta. Dei er gift med kvar sin sjukepleiar, og begge ektefellene avspaserer og deltek i gardsdrifta i travle periodar.

Hardangerbøndene viser til kor viktig sauekontrollen er i sauehaldet. Kontrollen er eit reisepålegg for å måla framgang i eigen besetning, og samanlikna seg med landssnittet.

Helge Verdal, Eiken

Eikenbonden har i dag 140 vinterfôra sau og full konsesjon på slaktegris. Han disponerer mykje jord, og har fôr for sal i dag. Byggeplanane er klare, sauetalet skal doblast, men dagen i dag har sett tankane i sving med tanke på val av føringssystem.

– Tanken på fullfôr er meir aktuell i dag enn i går. Med fullfôr og automatisert utfôring kan eg blanda kvar andre dag, kommenterer Helge.

Bonden fortel om diverse oppdrag utanom garden. Han kan ikkje basera seg på eit oppleggsom er styrt etter klokka.

– Målet er at føringa skal vera rasjonell og fleksibel. Det er interessant å høyra på andre sine erfaringar, sjå ting frå ulike synspunkt.

Han skryt av det gode miljøet i Eiken sau og geit, og trekk spesielt fram samarbeidet i Eiken lammering.

– Lammeringen har fungert i 8-10 år. Heile hausten slaktar me fulle puljar og får gode prisar, noko me alle tenner på, konkluderer Helge Verdal.

Bærekraftig intensivering av mjølkeproduksjonen

Harmonisk, eller er det noe som skurrer?

■ Liv Kristin Sola

Melkeprodusentene tilpasser seg rammevilkårene. Enhetene blir større, mekaniseringsgraden øker og kostnaden av grovfôr øker i forhold til kraftfôr. På Litteraturhuset i Oslo, fikk 200 frammøtte presentert ulike strategier i mjølk- og kjøttproduksjonen framover.

Økt produksjon på norske ressurser

Torstein Steine fra NMBU, minnet om myndighetenes målsetting for norsk matproduksjon. Produksjonen skal øke 1 prosent hvert år i takt med befolkningsveksten, for å opprettholde en viss selvforsyningsgrad og matsikkerhet. Dyrka jord omfatter 3 prosent av det totale arealet i Norge, noe som ifølge Steine, tilsvarer 1,6 dekar dyrka jord per innbygger. Flertallet på Stortinget ønsker økt matproduksjon basert på norske råvarer.

Melkeproduksjonen har i flere år ligget stabilt, rundt 15 millioner liter i året. Steine viste til at antall kyr går ned, mens avdrått per ku er økende. Færre kyr betyr færre kalver, noe som får konsekvenser for kjøttproduksjonen. Norskprodusert kjøtt fra melkeproduksjonen er kraftig redusert, uten at nedgangen blir kompensert med spesialisert kjøttproduksjon.

Er utviklinga bærekraftig på sikt?

Professor Odd Magne Harstad, ved NMBU, var opptatt av at matvaresikkerhetsdebatten også må inkludere norskprodusert fôr. Avdråttøkningen vi har sett så langt, har stort sett vært basert på økt import av fôrvarer. Økt melkeytelse er et resultat av økt kraftfôrandel. Ikke av mer eller bedre grovfôr kvalitet. Økt kraftfôrmengde i rasjonen går på bekostning av grovfôropptaket. En strategi som i mange besetninger er nødvendig, da grovfôr har blitt den begrensende faktoren.

Panelet (f.v.) Astrid Tove Olsen (SV), Geir Pollestad (Sp), Ingunn Foss (H) og Øyvind Solum (MDG) var enige om at økonomien for norske kornprodusenter er den viktigste faktoren for å øke norsk matproduksjon basert på norske ressurser.

Konklusjonen er at vi har flytta mer og mer av fôrproduksjonen til utlandet.

Sterkere jordvern

Fire stortingspolitikere var invitert til å diskutere utviklinga i norsk mjølk- og kjøttproduksjon. I panelet satt Astrid Tove Olsen (SV), Geir Pollestad (Sp), Ingunn Foss (H) og Øyvind Solum (MDG). Stikkord var matsikkerhet og sjølforsyningsgrad, miljø og et landbruk basert på norske ressurser.

Debattantene var opptatt av å verne jord, men uenig om hvor drastisk staten bør gå til verks for å redusere nedbygging av matjord. Solum og Olsen tok til orde for et absolutt vern av jord, mens Pollestad mente at en stadig halvering av nedbygging av matjord vil være et mer realistisk mål.

Bruk av norske ressurser

Hvordan er det mulig å ta hensyn til klima og miljø og samtidig øke norsk matproduksjon, når vi allerede med dagens produksjon, importerer en stor andel fôrvarer?

Solum poengterte at vi ikke kan importere oss ut av problemet. Med tanke på klima og matsikkerhet, må utviklinga endres slik at norsk mat produseres på norske ressurser. Vi har ikke kontroll på tilgjengelige importråvarer i et lengre tidsperspektiv. Debatten om matsikkerhet må også inkludere import av fôr.

– Det må bli mer lønnsomt å bruke de marginale arealene og beiteressursene over hele landet, noe som betinger at vi klarer å opprettholde regional produksjonsfordeling på korn og gras, understreket Pollestad.

Olsen viste til den store uutnyttede ressursen som ligger i å bedre jordkvaliteten og ta ut avlingspotensialet på jord i drift.

Redusere kjøttforbruket

Solum understreket at dagens kjøttforbruk ikke står i samsvar med det vi kan klare å produsere av mat basert på norske ressurser, og at redusert kjøttforbruk er en del av løsningen. Han fikk støtte av Olsen som mente at vi må spise mindre kjøtt og mer fisk, og dyrke mer mat vi kan spise direkte.

Kornprisene må opp

Debattanten ble utfordra til å prioritere en sak i årets jordbruksoppgjør. Svaret var entydig. Kornprisene er en nøkkelfaktor og økonomien i kornproduksjonen må opp. Vi må dyrke vårt eget korn. Vi må opprettholde strukturer som sikrer at vi dyrker korn på den beste jorda, og produserer kjøtt basert på utmarksressursene.

De fleste var også enige om at landet bør ha et beredskapslager av matkorn med tanke på matsikkerhet.

Les mer side 33.

I startgropa for nytt fjøs

Etter over 20 år som mjølke- og svineprodusentar, er Arne Einar og Unni Grethe Reed nå klare for å ta eit steg vidare, frå bås fjøs til lausdriftsfjøs med plass til 60 kyr.

✓ Eirik Stople

Med Tine-meieriet i nabobygda Byrkjelo, er husdyrhaldet i Gloppen kommune prega av mjølkeproduk-

sjon. Arne Einar Reed fortel om mange store fjøsutbyggingar og eit aktivt produsentmiljø i Byrkjelobygda. I Breim, der familien Reed bur, har aktiviteten vore lågare, men nå er dei klare til å ta det store spranget.

I full gang med å inngå entreprenøravtalar

– Med nytt fjøs blir det ein kraftig produksjonsauke frå dagens mjølkekvote på 133.000 liter, til 450.000 liter. Vi treng både jordleige og kvoteleige for å koma opp i planlagd produksjon, fortel Arne Einar, som også har tilbod om å kjøpe grovfôr i nabolaget.

– Her er tomte til det nye fjøset, på 1.450 m², peikar Arne Einar Reed.

Nå er det like før byggestart. Dei planlegg for å vera i produksjon om eitt år. Då vil dei ha nytt robotfjøs med plass på til saman 61 liggebåsar. I tillegg skal fjøset romma ei stor ungdyravdeling for 50 okseklakt i året, og kvigepddrett. Prosjektet har ei bruttokalkyle på 12 mill. kroner. Råbygg og gjødsellager er kostnadsrekna til 6-7 mill, innandørsmekaniseringa til 3 mill. Besetningsauke ligg inne i

Unni Grethe og Arne Einar Reed driv som svine- og mjølkeprodusentar på Reed, like ved Breim kyrkje i Gloppen kommune. Unni Grethe arbeider i kommunen i halv stilling. Dei har borna Maylinn (28), Odd Stian (27), Jim Arne (21) og Sandra (11).

Ekteparet tok over familiegarden til Arne Einar i 1991. Mjølkekvota er på 133.000 liter. Eige areal er 200 dekar dyrka jord og ca 60 dekar beite. Dei nyttar felles heibeite til sinkyrne. Familien går nå i gang med bygging av nytt robotfjøs,

med kapasitet til 60 liggebåsar. I tillegg blir det plass til årleg framføring av 50 oksar. Dei planlegg for ein kvote på 450.000 liter mjølk. Svinehaldet omfattar 50 årspurker. Halvdelen av smågrisen blir fôra fram til slaktegris.

Svineproduksjonen er ein viktig del av det økonomiske grunnlaget på garden.

finansieringsplanen. Dei har tilsegn om 1 mill. kroner i tilskott frå Innovasjon Norge og rentestøtte på 90 prosent av lånet. Arne Einar fortel om god oppfølging frå Mjølkeprosjektet, som både kommunen og Tine står bak.

Tomta ligg ca 400 meter frå gardstunet, på eit nabobruk dei har kjøpt som tilleggsgjord. Grunnflata til fjøset er 1.450 m².

Sønene, Odd Stian og Jim Arne, driv i entreprenørbransjen. Dei skal, saman med Arne Einar, stå for utgraving og planering av tomta. Når det nye fjøset kjem i produksjon, skal Jim Arne (21), inntil vidare, ta del i drifta.

- Me legg opp til ei enkel utlegging av grovføret, med ein Avant hjullastar, forklarar Arne Einar. Han registrerar at mange nyttar fullførvogner i lausdriftsfjøsa.

Får eigen velferdsavdeling (fokusavdeling)

Erfaringar frå lausdrift syner at det, mellom anna av dyrevelferdsomsyn, er behov for ein eigen velferdsavdeling. Dyr som blir mobba, halte kyr, nye dyr i besetninga og nykalva kyr har behov for spesiell oppfølging over ein periode. I det nye fjøset er det planlagt ein slik avdeling, med 7 liggebåsar.

Velferdsavdelingane kjem i tillegg til sjukebingen.

Gode resultat på gris

- Me har alltid hatt gris på garden. I 1986 bygde me ny fødeavdeling til 25 purker og i 2000 la me om til lausdrift og bygde gjeldpurkeavdeling. Det har vore utbyggingar heile tida. Nå har me redusert purketalet frå 60 til 50 purker og førar fram halvparten av smågrisen til slaktegris, fortel den allsidige bon-

den. Driftsopplegget er nå 5,5 veker puljedrift, men dei vurderer å gå over til 7 veker. Dei er med i Ingris og resultatet ligg på om lag 24 avvende smågris per årspurke. Produksjonen går greitt, det er viktig å ha ei skjerpa oppfølging i dagane etter avvenning av smågrisen, erfarer Arne Einar.

Tidlegare kjøpte dei inn landssvin og kryssa inn yorkshire og duroc. Nå kjøper dei hybridpurker frå ein lokal produsent som har formeiringsbesetning.

- Eg er glad for at det endeleg er marknadsbalanse og betra økonomi, men vi svineprodusentar er vane med bølgedalar, fortel bonden frå Breim.

Arne Einar understrekar at ein må ha det faglege grunnlaget på plass for å få eit tilfredsstillande resultat. Han legg vekt på å oppdatere seg fagleg via kurs og fagsamlingar og han har tatt Cand pig-skulen i regi av Norsvin.

Sønene, Odd Stian og Jim Arne, har eit enkeltpersonføretak og driv på fritida entreprenørverksemd i jordbruket.
– Difor har me investert i ekstra traktorkapasitet, forklarar Arne Einar.

– Me har fagleg samarbeid med svinemiljøet på Sunnmøre og har eit aktivt produsentmiljø i fylket, fortel Arne Einar.

Den nye LZ purka

– Også me erfarer at den nye LZ purka er litt meir bråkete og me ser litt auka tendens til halebiting. Me gir konsekvent silofør til slaktegrisene, blant anna for å skapa aktivitet i bingane. Nå er me innstilte på å bruka tid og sjå kva den nye hybridpurka er god for. Kanskje ligg noko av løysinga i mindre justeringar av kraftføret og vitamintilsetting, seier svineprodusenten.

Livet som bonde - ynskjer å vera med vidare

Arne Einar legg ikkje skjul på at livet som bonde handlar om mykje arbeid. Dei har ikkje eit opplegg med ordna avløyning og regulert arbeidstid.

– Nå er eg 50 år, og meiner at det er rett tid for å ta eit steg vidare. Kona, Unni Grethe, er mest engasjert i griseproduksjonen og det ligg til rette for at Jim Arne deltar meir aktivt i drifta.

– Me ønskjer å halda fram med mjølkeproduksjon, investera og bli med vidare. I dette framtidsbiletet legg vi vekt på å kunne tilby ein interessant arbeidsplass for ungdomane. Me ser optimistisk på ei framtid i landbruket, avsluttar Arne Einar.

– Som bønder er vi heile tida i ein utbyggingsfase, fortel Arne Einar. Her ser vi siste byggetrinn på grisehuset.

Utviklinga av kapasiteten til gjødselvogna speglar utviklinga i jordbruket.

REGIONÅRSMØTE I REGION SØR (TINE)

Regionane blir historie

Avvikling av regionstyra og regionane, oppjustering av produsentlaga si rolle og etablering av administrative eigarområde blir resultatet, om årsmøtet i Tine vedtek framlegg til nye vedtekter for meierikonsernet.

■ Eirik Stople

Om det går slik konsernstyret skisserer, vil mykje av lokalt medlemsdemokrati bli overført frå regionstyra til produsentlaga. Mellom anna vil produsentlaga, i den nye modellen, bli høringsinstans for konsernstyret. Eigarområde blir innført som eit nytt omgrep. Desse får ikkje eige styre, men eit eigarutval, beståande av rådsmedlemmene frå det enkelte eigarområde, som vil koordinere medlemsarbeidet i området.

Medlems- og samfunnskontakt blir sentrale oppgåver for eigarområda. Det er forslag om fire eigarområde for heile landet. Eitt av desse er Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane.

Endring og tilpassing

– Nokon har hatt langsiktige mål som nå gir resultat. I år legg Tine fram eit årsresultat som gir grunnlag for tidens beste eigarutbytte. Vi må tilpasse oss nåtid og framtid, sa regionleiar og konsernstyremedlem, Askild Eggebø, i årsmøtetalen.

– Vi har tilpassa oss verkelegheita og oppnådd noko, sa regionleiar og konsernstyremedlem Askild Eggebø.

Han tok utgangspunkt i situasjonen ved konserndanninga i 2002. Tine hadde då driftsinntekter på 12,6 mrd. og eit resultat på - 64,7 millionar. I 2014 var driftsinntektene 21,4 mrd. og driftsresultatet 1.363 millionar. Mjølkeprisen enda på 5,28 kroner per liter.

– Vi har tilpassa oss verkelegheita og oppnådd noko. Ser vi bakover er det utruleg kva folk har vore imot, sa Eggebø.

Samfunnskontakt og nye vedtekter

– Tine har fokus på eigarkontakt, og der blir produsentlaga det viktigaste bindeleddet, heldt Eggebø fram. Regionstyreleiar oppfordra til brei samfunnskontakt og politisk arbeid, ikkje minst inn mot dei politiske ungdomspartia.

– Vår rolle er ikkje å vera i opposisjon, men å finna ulike inngangar, sa Eggebø.

Askild Eggebø var oppteken av å ha ein endringsorientert organisasjon og å arbeide mot felles mål.

– Vi har hatt ein prosess over to år for å utvikla framlegg til nye vedtekter. Nå skal vi bygga ein organisasjon for framtida, der produsentlaga blir endå meir sentrale, avslutta Askild Eggebø.

Forbetringar og konkurransekraft

Nestleiar i konsernstyret, Nina Kolltveit Sæter, hadde eit sterkt fokus på Tine sin strategi for vekst og konkurransekraft. Ho tok utgangspunkt i Styrk prosjektet som handlar om å gjera forbetringar tilsvarende ei innsparing på 750 millionar.

– Dei store bygg- og strukturprosjekta, mellom anna Tine Jæren, er gått over frå prosjektfase til ordinær drift. Dette byrjar vi å sjå økonomiske resultat av, sa Kolltveit Sæter.

Nestleiar var klar på at ein kan ikkje lene seg tilbake.

– Internasjonal historisk låg mjølkepris, import av ferdigvare og press på importvernet utfordrar norsk mjølkeproduksjon, sa Nina Kolltveit Sæter.

Kolltveit Sæter var også innom vedtektsendringar og organisering av rådgjevingstenesta.

Nestleiar i konsernstyret Nina Kolltveit Sæter og økonomidirektør Jørn Spakrud hadde fokus på konkurransekravet og Tine si evne til å styrka seg mot importvarer.

– Vi vil vidareføra etablerte fagmiljø, sjølv om dei er nasjonalt organisert, sa ho.

Styrka eigenkapital

Rekneskapen for 2014 er gjort opp med ein eigenkapital på 41,9 prosent, ein auke på 0,6 prosent frå 2013.

– Kravet til eigenkapital er 40 prosent. Vi ønskjer å bygga opp ein eigenkapital til 43-44 prosent, sa økonomidirektør Jørn Spakrud. Han begrunna oppbygginga med framtidig vekst og investeringsbehov. Balansepunktet mellom eigarutbytte og avsetning til eigenkapital blei eit tema under debatten. Av eit samla årsresultat på 1.013 millionar i 2014, blei 623 millionar gitt i eigarutbytte.

Vil vidareføra eigen ferskvaredistribusjon

– Distribusjon er eit eige funksjonsområde i Tine konsernet. Eigen distribusjon hjelper oss å nå målet om rett pris til rett tid til rett stad til lågast mogeleg kostnad, sa Spakrud. Han la vekt på at Tine ønskjer å ha kontroll på varestraumen frå produksjon, lagring og heilt ut i butikk.

Økonomidirektøren la stor vekt på Tine si evne til å vera leveringsdyktig på heile varesortimentet til ei kvar tid, det han kalla leveringsgrad. Status så langt for 2015 har ein leveringsgrad på over 98,5 prosent, det vil seie at 98,5 prosent av alle ordrar blir levert i butikken.

Fôrmais

Godt utviklet mais er et stivelserikt fôrmiddel som passer fint inn i en fôrseddel med store mengder grassurfôr, men det er noen utfordringer i dyrkinga.

Josefa Andreassen Torp. Rådgiver, Norsk Landbruksrådgiving Agder

Krever varme og lett jord

Mais er et ypperlig fôrmiddel, spesielt til melkeproduksjon, og man kan forvente et produksjonsmål på minst 900 FEm/daa under gode dyrkingsforhold. Innholdet av tørrstoff (ts) bør ligge på 29-33 %, og fôrverdien bør være 0,85-0,95 FEm/kg ts. På grunn av stort krav til varme, må fôrmais kun dyrkes på lune plasser med høye dagtemperaturer, og som ikke er utsatt for nattefrost før i slutten av oktober. Dyrkinga er sikrest på opplendt, lett jord med god struktur. Mais er relativt tørkesterk, men på lett sandjord kan det være en fordel å ha mulighet for vanning i perioden før blomstring.

Mais er gøy

Tellef Hodnebrog driver melkeproduksjon med ca. 50 årskyr i Grimstad. Han har dyrket mais i 10 år, og synes maisdyrking er både spennende, utfordrende og gøy.

– Jeg har nok gjort alle feil man kan gjøre, men nå føler jeg at jeg er på riktig vei, smiler Hodnebrog. Han dyrker ca. 50 daa hvert år, høster det i oktober-november og bruker det i fôringa fra begynnelsen av desember og ut april. Han fører med én traktor-skuffe hver dag i apetittfôringsvogn sammen med surfôr. Kuene spiser godt, melker godt og har ingen problemer med løs avføring. Samtidig, hvis grovfôret er av svært god kvalitet, blir det også brukt mindre kraftfôr.

– Dette er hensiktsmessig med tanke på miljøet, da mindre råstoff

*Tellef Hodnebrog fører kuene med mais.
Foto: NLR Agder.*

til kraftfôr trengs å importeres, sier Hodnebrog.

Utfordringer

– De største utfordringene med produksjon av mais er å finne store nok jorder, mener Hodnebrog. Agderlandbruket er preget av mange små jordlapper. Samtidig er det viktig å få sprøytet ugraset fordi maisen fort kan bli utkonkurrert av ugraset. Det er ca. 75 cm mellom radene, så det er mye plass til ugras.

– Det er viktig å være tidlig ute, og det beste er å sprøyte når man er usikker på om det er nødvendig, da blir resultatet bra, sier Hodnebrog.

– Det er viktig å tenke på maisen som en grønnsak, hvor tidspunktene for, for eksempel sprøyting, er mye viktigere enn i produksjon av gras. Får du tatt to gode sprøytinger er det ikke noe arbeid før høsting, da kan du bare nyte at maisen gror fra dag til dag, ler Hodnebrog.

Kråka er også glad i mais

– Det er viktig å få frøet langt nok ned i jorda, mellom 5-10 cm, ellers kommer kråka og drar de rett opp og de to ytterste radene langs jordekanten blir alltid spist opp av kråkene, forteller Hodnebrog. Når høstinga er ferdig og siloen skal dekkes bruker han både plast, veiduk og et lag med singel, både for å gi nok press på siloen, men også for å unngå at kråkene hakker hull i plasten og siloen blir ødelagt.

Drømmer om mais i rundballer

Hodnebrog drømmer om å en dag pakke maisen i rundballer. Da blir det mer fleksibelt i forhold til hvor langt fra fjøset den kan dyrkes og det vil bli lettere å kunne føre med maisen om sommeren. Siloen er svært utsatt for varmgang når det blir varmt i været.

Kuene er svært fornøyde med å få servert mais.

Foto: NLR Agder.

Gjødselplan – et aktivt styringsredskap

Gjødselplan er lovpålagt å ha for alle som driver planteproduksjon og får produksjonstilskudd

Svein Lysestøl
NLR Agder

Hovedgrunnen til at alle bør ha gjødselplan er at den er et viktig styringsredskap for planteproduksjonen på gården. Gjødselmengden må tilpasses for å optimalisere avlingene, samt for å unngå forurensning.

Kvalitetssikring av grunnlagsdata

For at gjødslingsplanen skal være det styringsredskapet den bør være, må vi sikre oss at grunnlagsdata som brukes har den rette kvaliteten. NLR Agder har gjennom en rekke forsøk utviklet sin egen veksttabell der plantenes behov for næringsstoff er beregnet. Dermed kan vi gjøre noen overveide forutsetninger om avlinger på ulike vekster i forskjellige høydelag. I tillegg er jordprøvene en viktig faktor i gjødselplanlegginga. Det kreves at jordprøvene er av nyere dato, dvs ikke eldre enn 8 år gamle. I Agder tilbyr vi våre medlemmer systematisk nye jordprøver hvert 5-6 år. Dette for å sikre at vi baserer gjødselberegningene på jordas reelle status.

Et av de mer usikre elementene i gjødslingsplanene har vært husdyrgjødsel. Verdien av husdyrgjødsel varierer fra bruk til bruk, og derfor anbefaler vi at flest mulig tar en prøve av den for å finne næringsinnholdet. Dette koster lite, og analysekostnaden kan fort være spart inn i form av mer optimal gjødsling i neste omgang. Usikre verdier av gjødsel gir et usikkert resultat.

Plantenes og jordas behov

Gjødselplanlegging går ut på å beregne behovet plantene har for viktige næringsstoffer. Nitrogen, kalium og

Gjødselplan og rett gjødsling er et viktig styringsredskap for planteproduksjonen. (Illustrasjonsfoto).

fosfor (NPK) er i særstilling de viktigste. Men det er viktig å følge med på en god del andre forhold som kalking og mineraler, som f.eks. kobber og magnesium. Det kan også være aktuelt å dekke dyras behov for mikronæringsstoffer gjennom gjødsling, f.eks. selen og kobolt.

Gjødsel og fôr kvalitet

Tilpasset gjødsling gir et sluttprodukt med et balansert innhold av næring, mineraler og vitaminer. Dette gir grunnlag for et godt fôr. NLR har utviklet tilbudet «Surfôrtolken», og i den vurderes det om gjødslinga har vært optimal bl.a. ved å vurdere innholdet av fosfor, kalium og svovel. Dersom en har lave verdier av disse næringsstoffene/mineralene, bør man se om dette kan skyldes gjødslinga. I tillegg vil lav proteinandel i fôret, i noen grad, kunne knyttes til lav nitrogengjødsling. Å se på analyser av fôret opp mot gjødselplanen, vil være viktig i kvalitetssikring for optimal gjødsling på et grovfôrbruk.

Gjødslingsplanen gjennom sesongen

Ingen sesong er lik for dyrking av plantevekster og derfor vil gjødselplanen ta utgangspunkt i «normale» forhold. Dette innebærer at bonden må vurdere bruken av gjødslingsplanen i sesongen. F.eks. ved mye nedbør og utvasking kan det være aktuelt å tilføre mer næringsstoffer enn det gjødslingsplanen legger opp til. Kalium kan f.eks. lett bli utvaska ved mye nedbør eller ved vanning. Dette kan innebære at en bør bruke andre gjødselslag utover i sesongen enn de en har på innkjøpslista i gjødselplanen. En generell anbefaling er å vente med å kjøpe den gjødsel som du bruker etter 2. slått til sensommeren. Perioder med tørke eller nedbør kan også innebære at en ikke får utnytte husdyrgjødsel som planlagt. Også dette kan bety at en i sesongen må legge om gjødslinga.

FOREBYGGING AV MJØLKEFEBER, DEL I.

Grovfôr, rikt på klor

Fôring med et klorrikt grovfôr i perioden før kalving, kan redusere risiko for melkefeber.

Arvid Steen

Nordøyane veterinærkontor

Olav Martin Synnes. Norsk Landbruksrådgiving Sunnmøre

Lars Nesheim

Bioforsk Midt-Norge, Kvithamar

Mjølkefeber skyldes kalsiummangel i blodet og er en dødelig sykdom hvis den ikke blir behandlet. Forebygging med konsentrerte kalsiumpreparater like før og etter kalving er effektivt, men krevende. I en rekke elegante forsøk allerede i 1960-årene viste norske forskere at tilskudd av anioner (som klor og svovel) i kraftfôret virket forebyggende mot mjølkefeber. I utlandet er begrepet Dietær Cation Anion Differanse (DCAD) godt innarbeidet, og i DCAD-formelen inngår differansen mellom summen av kationene natrium og kalium og summen av anionene klor og svovel, i milli-ekvivalenter (mEq) per kg tørrstoff. Men mineral- eller kraftfôrblandinger som inneholder mye anioner er dessverre usmakelige for kua. Vi ønsket å finne en praktisk tilnærming til både produksjon av, og fôring med grovfôr med lav DCAD for å forebygge mjølkefeber.

Hvorfor lav DCAD?

Etter at kua har vært tørr i flere uker, starter mjølkeproduksjonen opp "over natta" ved kalving. Kalsium, som er nødvendig for at muskulatur skal fungere, "forsviner" fra kroppen med mjølka. Ved lav kalsium i blodet, starter kroppens forsvarssystem: utskilling og aktivisering av hormoner som videre aktiverer opptaksmekanismen for kalsium i tarmen og mobilisering av kalsium fra skjelettet.

Men, det går én til to dager før tarmopptaket og skjelettmobiliseringen av kalsium kommer for fullt i gang.

Blodet filtreres for kalsium i nyrene, som de fleste andre stoffer, og tas opp igjen til blodet etter behov gjennom kanaler som er pH-følsomme. Sur urin gjør at kalsiumkanalene i nyrene blokkeres og mye kalsium forsvinner ut med urinen. Anioner, som klor, virker surgjørende på urin. Ved å gi et overskudd av anioner før kalving vil kua altså "miste" kalsium gjennom urinen. Dette vil medføre at kuas forsvarssystem blir aktivert og opptaksmekanismene i tarmen og mobiliseringen fra skjelettet er fullt utviklet allerede før kalving.

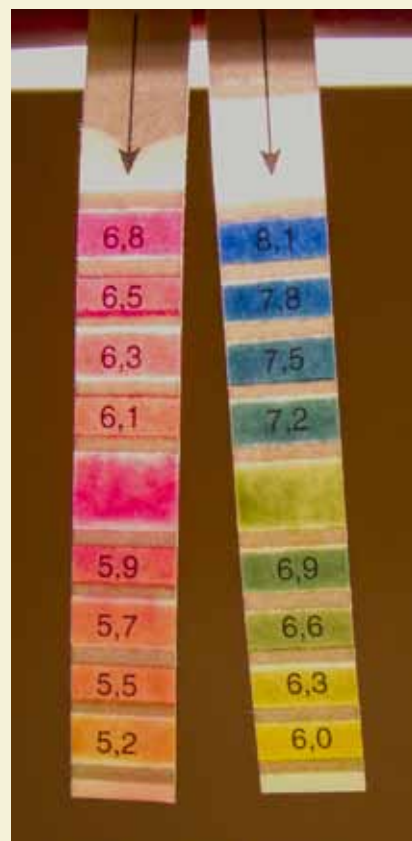
Praktisk med minirundballer

Forsøkene viste at det er mulig å øke klorinnholdet i grovfôret ved gjødsling med klor. Vi vil komme tilbake med resultater fra gjødslingsforsøkene i et senere nummer av Bondevennen. Som klortilskudd brukte vi i 2012 kalsiumklorid (CC farm 77 % flakes, Yara Norge) og i 2013 magnesiumklorid (MG Kombi, GC Rieber). Det ble tilført 35 kg per dekar med Vicon pendelspreder. NB: Det ble ikke brukt storfe gjødsel ettersom den er rik på kalium. DCAD i 2012 var høyere enn i 2013, noe som antagelig skyldes at enga året før var nysådd og husdyrgjødslet. Vanlige verdier på godt produksjonsfôr ligger på 200 til 350 mEq/kg tørrstoff.

For at dette fôret skulle kunne brukes både i båsfjøs og i løsdrifter av forskjellig størrelse, produserte vi minirundballer. Det var veldig praktisk med minirundballer i den daglige fôringa, både på båsfjøsene og i løsdriftsfjøsene. Med spredt kalving var det ofte bare noen få tørrkyr som skulle ha det klorholdige grovfôret og det ville ha blitt upraktisk og mye svinns med store rundballer. Men det var meget arbeidskrevende å produsere minirundballer med se-

parat presse og pakker. En idé hadde kanskje vært om én produsent kunne investere i kombinert presse og pakke og produsere minirundballer for flere?

Vi startet fôringa med de klorholdige rundballene cirka to uker før forventet kalving, samtidig med vanlig opptrapping med ordinært kraftfôr. Som nevnt innledningsvis, ønsker vi sur urin for å få aktivert kuas mekanismer for kalsiumopptak og mobilisering. Kyr har vanligvis en urin-pH på over 8, ettersom de spiser mye kaliumrikt grovfôr. For å forebygge mjølkefeber, må urin-pH

To pH-strips dyppet i urin og holdt opp mot lyset. Sammenlign det umerkede indikatorfeltet i midten med fargeskala-feltene og les av pH-verdien: pH $\approx$ 6,8 på venstre strips og pH $\approx$ 6,6 på høyre. Konklusjon: ønsket urin-pH mellom 6 og 7.

komme under 7. Med 2012-grovfôret (DCAD = + 157 mEq/kg ts) gitt alene var det ingen kyr som fikk urin-pH under 7. Felleskjøpets Fôrutvikling hadde under utvikling et anionrikt kraftfôr med DCAD = - 2.200 mEq/kg ts. Vi byttet ut like deler med ordinært kraftfôr med dette forsøksfôret, men én tredel av kyrne ville ikke spise nok av dette anion-kraftfôret til at urin-pH ble under 7. Med 2013-grovfôret (DCAD mellom + 20 og + 60 mEq/kg ts) gikk det bedre, hos hele 15 av 21 kyr fikk vi urin-pH under 7, bare med det klorholdige grovfôret. Hos de resterende 6 kyrne klarte vi å få urin-pH på under 7 ved å bruke det ferdigutviklede sintidsfôret fra Felleskjøpet Fôrutvikling, Pluss lonebalanse Sinku, som har halvert DCAD (- 1 100 mEq/kg ts) i forhold til det første forsøksfôret og som falt bedre i smak hos kyrne.

Tampongmetoden

For å få målt urin-pH, må en ha en urinprøve, noe som viste seg å kunne være en tålmodighetsprøvelse. Mange kyr svarer raskt med å "late vannet" hvis de blir "kilt" i området under skjedeåpningen, mens andre kyr synes det er kjekt med oppmerksomhet og koser seg i stedet for å avgi urinprøve. Vi kom på idéen om å prøve vel utprøvd teknologi fra humansiden: tamponger. Hos kyr som ikke ville urinere innen ett minutt med "kiling", la vi inn tampong i skjeden og heftet snora i hårnål som vi hadde limt fast ved siden av skjedeåpningen. Når kua til slutt bestemte seg for å urinere, trakk tampongen til seg urin og ble skylt ut. Tampongen kunne løsnes fra den fastlimte hårnåla og nok urin kunne presses ut fra tampongen over i et beger og vi fikk målt pH med indikator-papir der fargeskalaen er på samme strips som indikatorfeltet. Sammenligning av indikatorfeltet mot fargeskalaen kan være litt vanskelig, derfor brukte

Tampongmetoden: I påvente av urinerings etter mislykket forsøk på å få urinprøve ved å "kile" området under skjedeåpningen.

Tampong full av urin, festet til hårnål som er limt fast ved siden av skjedeåpningen.

vi to strips med overlappende skalaer (PHENON pH 6,0 – 8,1 og 5,2 – 6,8). Ettersom det ikke finnes noen eksakt verdi for urin-pH for sikker forbyggende effekt mot mjølkefeber, gir disse stripsene nøyaktig nok verdi til at en vet om en eventuelt må gir mer eller mindre av anionkraftfôret. Urin-pH må ikke komme under 6, det kan tyde på for sure forhold for kua (acidose).

For de som måtte lure på det: Ingen av forsøkskyrne som vi klarte å senke urin-pH på fikk mjølkefeber.

Oppsummering

- Surfôr fra eng uten kaliumrik husdyrgjødsel.
- Tilføre inntil 14 kg klor per dekar.
- Minirundballer er praktiske å fôre med, men arbeidskrevende å høste.
- Starte fôring med klorholdig grovfôr en til to uker før kalving.
- Kontrollere urin-pH: målet er å få senket urin-pH til mellom 6 og 7.
- Eventuelt bytte ut ordinært kraftfôr med anionrikt kraftfôr ved for høy pH.
- Gå tilbake til vanlig grovfôr og kraftfôr med en gang etter kalving.

Retting

I fagartikkelen i Bondevennen nummer 12; *Stort investeringsbehov for lausdriftsfjøs*, var det ein feil i grafikken på tabell 3. Her er rett tabell

Tabell 3. Behov for tal nye fjøs ved mjølkeleveranse 7.500 liter per årsku

Kyr pr. fjøs	40	50	60	70	120	Behov tal kubåsplasser
Liter pr. fjøs	300 000	375 000	450 000	525 000	900 000	
Jæren	211	169	141	121	70	8 459
Dalane	48	39	32	28	16	1 926
Haugaland	76	61	51	43	25	3 032
Ryfylke	74	59	49	42	25	2 964
Sum	410	328	273	234	137	16 381

Dei fargelagte rutene i tabell 3 viser den mest sannsynlege inndelinga av kor mange fjøs det må byggast av ulike storleikar per region i fylket. Til dømes vil Dalane truleg bygge fjøs i storleiken 40-50 kyr, og har då behov for 48-39 fjøs for å få nok bås plasser til lausdrift.

Avlingskampen 2014

Kven som kan dyrke mest og best grovfôr ved å optimalisere gjødsling, slåttetidspunkt, fortørking og ensilering?

Arve Arstein, NLR Sogn og Fjordane
Lise Austrheim NLR Hordaland

I 2014 skipa tidskriftet Norsk Landbruk i lag med Yara, Bioforsk og NLR til ei tevling der det vart sett fokus på å dyrka best mogeleg grovfôr. Delta-karane kom frå Hordaland, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag (2 stk), Hedmark og Oppland. Arve Arstein og Lise Austrheim, NLR rådgivarar frå Sogn og Fjordane og Hordaland vart oppmoda til å finne kvar sin kandidat. I Hordaland falt valet på Helge Henanger frå Frekhaug i Meland. Medan Roald Furset frå Furset i Fjaler vart Sogn og Fjordane sin kandidat. Kvar kandidat måtte stille med 10 dekar 2. års eng.

5 rundballar vart vegne frå kvar slått og det vart teke surførprøvar frå alle slåttane. Prøvane vart analysert for næringsinnhald, gjæringskvalitet og mineralinnhald. Juryen brukte verktøyet «NLR Surførtolken» når dei skulle vurdere fôrqualiteten. Oppnådde verdier som falt inn i kategorien «Opti-

Roald Furset (t.v.) og rådgivarane Arve Arstein og Torjus Lien vurderar om det nærmer seg 1. slått. Fotograf: Bjørn Tor Svoldal, Yara

male verdier» fekk poeng, medan verdier som falt utanom fekk ikkje.

Enga hjå Helge Henanger, Hordaland

Etter å ha inspisert to moglege areal hjå Helge Henanger, bestemte vi oss for å bruke eit areal med tilkøyrtd jord som var ferdig planert vinteren 2012. Enga vart gjødsla med gylle i mars og med mineralgjødsel i april og allereie 31. mai var graset i begynnande skyting og klart for 1. slått. Resultatet vart ei avling på heile 496 FEm/daa.

Etter 1. slått var det særst lite nedbør og høge temperaturar og det førde til sein gjenvekst, til tross for god gjødsling. Graset nådde aldri same gode høgde som før 1. slått, men begynte tidlig å skyte. 2. slått vart teke 19. juli og det gav ei avling på 301 FEm/da. Med så tidleg 2. slått og gunstige vêrforhold valte vi å satse alt på å få ein god 3. slått, så Helge var tidleg ute att med gjødsel etter 2. slått. Mot slutten av august våga vi ikkje vente lengre, sjølv om graset hadde meir å gå på, og slo for 3. gong 28. august. Vi oppnådde høy energikonsentrasjon med 0,90 FEm/kg TS, men berre 166 FEm/da. Til saman vart det hausta 962 FEm/da på arealet hjå Helge og det er meir enn det dobbelt av ein gjennomsnittsavling i Hordaland og det oppnådde vi enda til på ein forholdsvis nyplanert tipp.

Enga hjå Roald Furset, Sogn og Fjordane

Skiftet til Roald er eit nordvendt areal 20 m.o.h. i utkanten av slåtte-marka på garden. Enga vart gjødsla 5 tonn gylle pr daa 2. mai (slepeslange) og 35 kg Opti NS 27-0-0-(4S) 7. mai. Etter førsteslått vart det nytta 4 tonn gylle og 25 kg OPTI NS 27-0-0-(4S). Roald fekk knappe 650 FEm på 2 slåttar på andreaarsenga si. Førsteslått vart hausta 8. juni og andreslått vart

Lise Austrheim og Helge Henanger er godt fornøgde med å vere ferdige med 3. slått i august. Fotograf: Lars Nesheim, NLR

pressa 30. juli. Normalt er det i seinaste laget for å kunne hauste ein 3. slått i månadsskiftet aug-sept, og sidan Roald allereie hadde rikeleg med vinterfôr, vart det bestemt å avslutte haustesesongen. Stor gjenvekst var vi klar over det ville bli, men hjorteflokkane er uvanleg store i ytre Fjaler, så mykje daugras til våren att ville det uansett ikkje bli. Hausten vart svært spesiell og drivande, så i ettertid ser vi at vi med fordel kunne valt å ta ein 3. slått utan at det hadde gått utover overvintringa til timotei.

Siger til Selbu-bonde, Sør-Trøndelag

Avlingskampen 2014 vart avslutta med at alle kandidatane og rådgivarane vart inviterte av Yara til eit fagseminar på Herøya utanfor Porsgrunn. Der vart resultatata presenterte og det vart gode diskusjonar om framtidige utfordringar i grovfôrproduksjonen. På denne samlinga kåra juryen, bestående av representantar frå Bioforsk, Yara og NLR, vinnaren av Avlingskampen. Det vart Håvar Flønes frå Selbu i Sør-Trøndelag som

Avlingskamp-enga til Helge Henanger på tilkjørt jord som var ferdig planert i 2012.
 Fotograf: Lise Austrheim, NLR.

stakk av med sigeren. Han oppnådde den største avlinga med 987 FEm og klart best kvalitet på 1. slått. Kvaliteten på 2. og 3. slått var om lag på same nivå som hjå dei andre som var med. Men etter ei totalvurdering av faktorar som botanisk samansetning, effektiv bruk av husdyrgjødsel

og supplerande mineralgjødsl i tillegg til avlingsnivå og fôr kvalitet, gav vinnarbruket det beste inntrykket av grovfôrproduksjonen sett under eitt. Håvar sin gard ligg på 170 moh i Selbu i Trøndelag og han beskriv vekstsesongen i 2014 som "tidenes beste sesong".

Kvalitet på grovfôret

Deltakar	Slått nr	Opptaksindeks % av normal	Tørrestoff %	Næringsinnhald			Gjæringskvalitet			Mineralbalanse	
				Fôreiningskons. FEm/kg TS	NDF g/kg TS	Råprotein g/kg TS	Sukker	Mjølkesyre g/kg TS	Eddikesyre g/kg TS	NH ₃ -N g/kg TS	K/Ca +Mg
A	1	113	50,8	0,95	440	186	Svært lågt	3	5	50	2,80
B	3	109	37,3	0,94	375	174	Lågt	28	11	36	2,10
C	2	107	44,8	0,86	519	170	Svært lågt	6	3	37	2,20
D	2	107	50,5	0,87	483	197	Svært lågt	7	11	22	2,20
Helge Henanger	2	106	59,2	0,85	511	156	Svært lågt	3	8	32	2,70
Roald Furset	1	104	28,5	0,86	547	137	Middels	4	6	64	2,07
C	3	104	26,9	0,87	471	127	Høgt	13	8	64	1,60
Roald Furset	2	103	25,7	0,86	507	155	Middels	21	5	57	1,91
B	1	103	29,8	0,84	520	177	Svært lågt	14	9	35	2,60
Helge Henanger	1	103	36,6	0,86	537	148	Svært lågt	7	10	72	2,40
D	1	103	30,1	0,95	409	243	Svært lågt	65	18	62	2,00
A	2	101	48,3	0,84	513	150	Svært lågt	21	6	63	1,90
A	3	100	50,0	0,82	491	145	Svært lågt	13	8	60	2,20
Helge Henanger	3	100	25,2	0,90	457	152	Middels	53	17	66	2,40
B	2	99	23,4	0,82	524	186	Svært lågt	40	8	34	2,10
C	1	98	25,4	0,84	501	163	Lågt	36	13	65	1,50
D	3	96	23,8	0,87	425	174	Lågt	70	16	61	1,80
Gjennomsnitt		103	36,3	0,87	484	167		24	10	52	2,15

Fôranalysane vart grundig presenterte på fagseminaret på Herøya. Det skulle vise seg at det var eit svært sterkt «heat» med grovfôrprodusentar som var utplukka til denne uformelle konkurransen. Tabellen viser nøkkeltala frå alle deltakarane.

Opptaksindeksen tek opp i seg 3 viktige faktorar for eit høgt fôropptak: fôreiningskonsentrasjon, totale mengder syrer og ammoniakkinnhaldet. Ei normalt god prøve med 100 i opp-

taksindeks kan ha desse verdiane: 0,90 FEm/kg TS, 80g syrer og ammoniakktal på 50.

Tabellen viser at dei fleste av fôrprøvene hadde ein opptaksindeks på over 100. Dette er godt over gjennomsnittstala for 2014-sesongen.

Dei konkurrerande bøndene var flinke til å fortørke graset, så gjæringa har vore restriktiv og god. Mineralinnhald/mineralbalansar var også stort sett svært fine. Nokre prøver hadde for høgt innhald av kalium i høve til magnesium og kalsium.

«Det enkle er ofte det besta»

Godt grovfôr er den viktigaste faktoren for å lukkast med god økonomi i mjølk- og kjøttproduksjonen. Eng av gode grasarter, hausta på rett tid og med eit vellukka ensileringsresultat vil føra til høgt grovfôropptak og reduserte kraftfôrkostnader.

Ragnvald Gramstad
NLR Rogaland

Vi har mange eksempel på gardbrukarar som lukkast med eit enkelt grovfôropplegg. Vi har besøkt garden Dysjaland, i Sola kommune.

Garden til Guri og Arild Karsten Harveland

Garden er i alt på 424 daa landbruksareal, og det er lagt opp til mykje beiting om sommaren. Engarealet består av blandingseng med timotei, engsvingel og fleirårig raigras og det vert gjennomført 3 slåtter. Målet er å få om lag lik kvalitet på alle 3 slåttane.

Guri og Arild Karsten har ein mjølkekvote på vel 300.000 liter, som blir produsert med 36 årskyr.

Reitt grovfôr kvalitet

– Eg legg verkt på å ha ei god blandingseng. Vi tek 3 slåtter, eller 2 slåtter og beiting, fortel Arild Karsten. Han gjødsalar med vassblanda storfe gjødsel, etter gjeldande regelverk, og kjøper berre nitrogengjødsel, som N-34. Arild Karsten har praktisert dette i mange år, og dei to siste åra har han vore med på opplegget med miljøavtale. Registrert avlingsnivå har vore i overkant av 1.300 kg tørrstoff/daa.

– Grovfôrprøvar er viktig, og i tillegg har eg nytta meg av rådgjevingstilbodet Surfôrtolken. Målet er ein grovfôr kvalitet med optimal gjæringskvalitet, høveleg fôreiningskonsentrasjon (omlag 0,90 FEm/kg

24. mars. Raigraset er i vekst på Jæren. Foto: Ragnvald Gramstad.

tørrstoff), eit høveleg proteininnhald (15-16 % av kg TS) og NDF på om lag 500 gr per kg TS. Me brukar ensileringsmiddel for å sikra optimal gjæringskvalitet og høgt grovfôropptak, fortel Arild Karsten.

Blanding av ulike grovfôr kvaliteter

Arild Karsten og Guri har tradisjonelt båsfløs, og rundballefôringa vert gjennomført via rundballerivar oppe på låven og vidare ned i ei appetittfôringssvogn i fjøset. I år vart 2. slåttan noko svakare enn normalt, og difor vart det blanda ein rundball frå 1. og 2. slått i tillegg til ein rundball av eitt- og toårig raigras.

– Blandinga har fungert heilt supt i år, er Arild Karsten si erfaring.

Det vert dagleg fôra 3 rundballer og besetninga har eit dagleg fôropptak på mellom 10-12 FEm grovfôr per ku. Siste mjølkeleveranse viste vel 3,5% i protein og 4,7% i fett. Avdråttan ligg nå på i snitt ca 28 liter og den årlege produksjon per ku er ca 8-8.500 liter.

Fornyng av eng

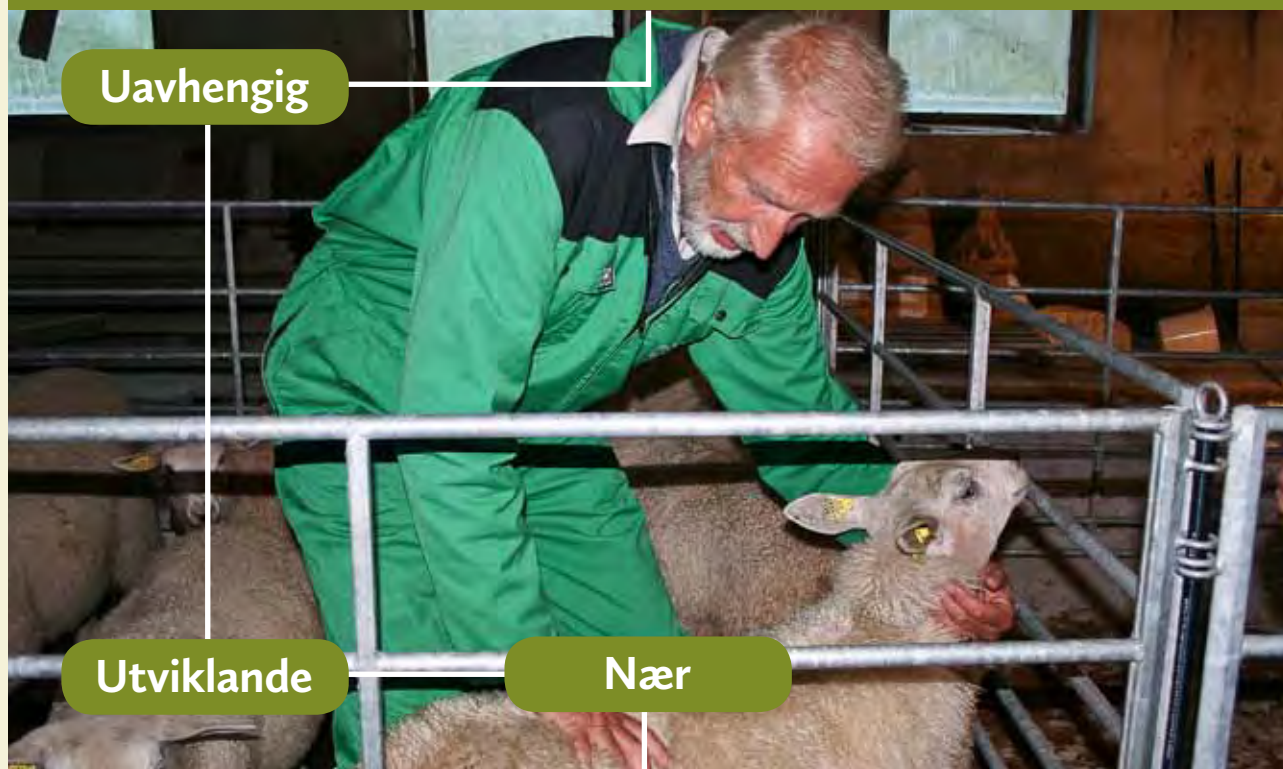
Det er viktig med god eng. Det vert vanlegvis prøvd med eit 5-årig omløp, men i seinare år har isåing med fleirårig raigras som Spire Pluss 100 eller Nr. 23 vore med på å oppretthalda ei god eng. Arild Karsten har god erfaring med å etablere nye attlegg med frøblanding, eks. Nr. 12 (timotei, engsvingel og engrapp). Reperasjonssåing med fleirårig raigras, ca 2 kg/daa om våren kvart 2. år har gitt positivt resultat, og ein vil på den måten kunna ha ein blandingseng med fleirårig raigras i tillegg til mykje av dei sådde artane.

God erfaring med eitt og to-årig raigras

I fjor vart det sådd eit areal med blanding av eitt og to-årig raigras. Dette vart hausta 4 gonger som rundball, og dette har gitt eit kjemperesultat med særst godt fôr. Raigrasblandinga høver godt i innblanding i lag med rundballesurfôr av tradisjonell engfrøblanding.

VÅR RÅDGIVING ER

Uavhengig

Utviklande

Nær

Som medlem i Norsk Landbruks- rådgiving skal du

- **Oppleva** at du får den rådgivinga du treng for å skapa eit godt resultat i drifta di
- **Dra nytte** av ein organisasjon som er bindeledd mellom forskning og praktisk landbruk
- **Sitja igjen** med ei teneste du er nøgd med.

Forsøks- og utviklingsarbeid, kunnskapsformidling og informasjon

Som medlem er du med i eit fagleg og sosialt nettverk.

I tett dialog med den enkelte, på fagmøte, markvandringar, gruppesamlingar, kurs og på andre arenaer, gir vi deg siste nytt frå både eige og andre sitt forsøksarbeid.

Fagleg informasjon får du også anten i posten eller på e-post.

Rådgiving og tenester er spissa ut frå lokale behov, og varierer mellom einingane

- Produksjonsrådgiving i ulike kulturar: gras, korn, potet, grønsaker, bær, veksthus, økologisk drift
- Gjødslingsplan – med grunnlag i jordprøvar
- Miljøplan trinn I og II - skjøtselsplan - søknad om tilskot kulturlandskap/SMIL
- NLR Surførtolken - fagleg tilbakemelding på fôrprøvar
- NLR Bedre bunnlinje - økonomisk rådgiving som skal bidra til betre produksjon og betre økonomi i drifta
- Økonomirådgiving - driftsopplegg, kvotekjøp/kvoteseal, optimalisering av driftstilskot
- Føringrådgiving
- Driftsplan - ved nybygg og start av tilleggsnæringar, omlegging til økologisk drift, erstatningssaker, taksering av hjortebeiting
- Bygningsteknisk planlegging på nybygg, påbygg og ombygging
- Næringsutvikling/bedriftsrådgiving - etablering av nye næringar
- Funksjonstesting åkersprøyte
- Grøfteplan og nydyrkingsplan
- KSL-dokumentasjon
- Formidling av kvotar, gjødsl, fôr

**Norsk
Landbruksrådgiving**

<http://www.lr.no/>

Ein dag i barnehagen

Hestehov, Løvetann og Tusenfryd. Litt av ein blomsterbukett. Dette er avdelingane i Røyrvik Gårdsbarnehage.

Amalie Olsen

Kanin, hest og høner er nokre få av dei dyra som bur på den kristne gårdsbarnehagen, Røyrvik som ligg på Foss-Eikeland, i Rogaland. Dette er ein barnehage utanom dei vanlege.

På tur med uglene

– Kan du ta bilde av meg?

Barna er ivrige i nærleiken av kamera.

Eitt lass med barn stig opp på ei kjerre. Bondevennen er med den eldste avdelinga i barnehagen på tur. Fjordingen «Snøsokk» drar oss bort til stien. Barna spring fort i veg, dei kjenner denne turen godt. Vel framme på grillstaden spring barna i alle retningar.

– Viss eg klatrar opp her, kan du ta bilde av meg då? Spørsmålet går igjen. Nokon av barna klatrar i trea. Barna hjelper kvarandre. Andre bygger hytte eller graver etter insekter.

Amalie Olsen

har hatt arbeidsveke i Bondevennen. Ho går i 9. klasse på Hjelmeland ungdomsskule. – Eg vil prøve meg som journalist, og vera i Bondevennen fordi de skriv om ting eg er interessert i, sa ho.

Tre av jentene er ekstra interesserte i kamera. Dei fniser og snakkar lite.

– Kva dyr liker dykk best?

– Hest er best, svarer Malin, Kristiana og Mari i kor.

Hest, geit og sau verkar som dei mest populære dyra i avdelinga Uglene.

Ein annleis barnehage

Unni Orstad Johnsen var yngst av tre søsken. Ho hadde ikkje odel, men enda allikevel opp med garden. 40 mål var ikkje stort nok til å leve av. Ekteparet Unni Orstad Johnsen og Mikael Johnsen visste at mange trong barnehageplass. Sandnes kommune hjalp dei med å komme i gong. Derfor starta ekteparet Røyrvik Gårdsbarnehage i 2008.

– Det som skil oss frå andre barnehagar er sjølvsgard garden, fortel Unni og styraren Kristin Skibeli Larsen.

55 barn har gleda av å gå i barnehage i lag med alle desse dyra.

– Dei fleste er veldig små når dei startar, og dei venner seg fort til dyra, seier Unni.

Ho fortel oss om ei lita jente som spurte ho om kva for eit dyr agurka kjem frå.

– Barna lærer andre ting i denne barnehagen enn dei hadde gjort midt i ein by, opplyser Unni.

I barnehagen nyttar dei masse av det naturen og dyra byr på. Dei hentar egg hos hønene. På hausten pleier dei å ha hausttakkefest der dei serverar lapskaus der alle ingrediensane, utanom pølser, kjem frå barnehagen sin grønsakhage. Dei syltar og lagar saft. Ungane får og vera med å jobbe med dyra. Dei fôrar, steller og luftar dyra. Kaninane og geitene blir leidd i band av ungane sjølve.

Grete og Brit Ingrid, som er dei vaksne som er med på turen, roper på barna. Alle kjem springande, for nå er det tid for pølser og kakao. Etter det gode måltidet ute i naturen er det tilbake til leiken. Ketchup og kakao-flekke i heile fjeset gjer ingenting.

1

Gode opplevingar

Dei vaksne i barnehagen er opptekne av gode opplevingar. Ungane hjelper til med baking og matlaging. Barna får lov til å vere med og lage hesjer. Hesten blir brukt til å slå graset, og høyet blir gitt til kaninane. Dei rir masse og går tur mest kvar dag. Kun ein dag i veka er dei inne på barnehagen sitt område heile dagen. Kristin meiner og at språket blir meir utvida av at dei lærer fleire ord som dreier seg om dyr og gard.

Ikkje berre barnehage

Det er ikkje berre barnehage dei driv på Røyrvik gård. Den blir og brukt som aktivitetsgard for både små og store. Om sommaren blir garden brukt til «Kongesommar», som fungerer som skulefritidsordning om sommaren. Folk leier også garden til avslutningar og bursdagar.

1. Johannes synast barnehagen er tipp topp tommel opp.
2. Ute på tur med hest og kjerre.
3. Her er fjordingen «Snøsokk» som dreg kjerra.
4. Maxi er glad ute på tur i skogen.
5. Eigaren Mikael Johnsen køyrer hesten.
6. Makk var interessant.
7. Maxi og Samuel liker å bli fotografert.
8. Mari slappar av på treet.
9. Noah, Maxi og Fredrik inne i hytta si.

På kryss og tvers - med BV

Foto: Andreas Krappweis

GRØN- SAK	↓	DYR	BERGING KJEMPE	↓	SKRATTE
→					
GARDEN					
UNDER- GANG					RAZZIA
GRYPE					KOM- MUNE
↓		KLOK			
		MINERAL			
LOGAR					
INSEKTET					
↓			PRESANG		
			LAND		
ÅLREIT	ME			FRAKTE	
	TEIT			IGNO- RERTE	
↓		MANN- NAMN			
		SØTSAK			
KONGS- NAMN					NOTA BENE
STUND					

BILET- BOK	↓	SPORT	↓	LISTE	VOND- SINNA	↓	TAL	↓	REKNAR	I LANG TID	↓	TREKK- FUGL		BYE			
↓		TID- TRØYTE					SKALDYR							KLAR			
					REKNING												
					SKJØNAR								TALE- KUNST				
TA										KYRKJE							
INHU- MAN										VESENA							
↓												KRUB- BENE	TETTSTAD I NORD- LAND	DESSERT	KVART ÅR		
POENG	↓		JOB					ELVE- BRUS	DATA- SPEL						PÅSKE- FARGE		
			KOM- MUNE						DYRET						SKREDET		
↓				BORTE	KVINNE- NAMN	TITTEL	TIDA				SKRYT			SMART		TRONG	★
PLUSS	↪										→			→			→
	STULLEOG STELLE						USKIKKEN							STATAR			
	HUMRA						KLOKKE							NAMN			BORT
											KLOV- NEN						KURS
↓																	
EKSTASEN NORDMANN				MERKE				PRAK- TISK									

Nå er det tid for nytt kryssord i Bondevennen.
I kryssordet skal de finne fram til ein setning.

Send løysinga til oss, anten på e-post til: bond@fkra.no, eller i posten til:
Bondevennen, Postboks 208 Sentrum, 4001 Stavanger.

Svarfrist 19. april 2015.

Vi trekker ut tre vinnarar blant dei rette svara.

Foto: Opplysningskontoret for egg og kjøtt

Foto: Opplysningskontoret for egg og kjøtt

- Gavekorta kan nyttast i alle Felleskjøpet Rogaland Agder sine butikkar.

Kryssordet er laga på nynorsk.
Oppslagsverk som er nytta, er
Nynorskordboka frå Det norske
samlaget og nettsidene
www.norskenavn.no,
www.nn.wikipedia.org og
www.no.wikipedia.org.

Fargerikt fellesskap

Hans Magne og Gunn produserer mat med stolhet, og nyttar høvet til å ha det kjekt på jobben.

✓ Liv Kristin Sola

Hans Magne Haukeland og Gunn Dalseid bur på garden Haukeland i Masfjorden. Her vaks 57-åringen opp, og her har han budd heile livet. Dei

var seks søsken. På veggen i kårbustaden heng bilete frå tidlegare tider. Minner.

Garden har spor etter busetnad frå 1604. Hans Magne overtok i 1996, som 15. generasjon på garden.

Hans Magne har to søner, ei dotter, og tre, snart fire barnebarn. Gunn har budd på garden dei siste 19 åra. Ho arbeider på Mongstad utanom gardsarbeidet.

Dekar for dekar

Frå vindaugiet i kårbustaden er det god utsikt over dyrka jord og beiter. Garden er på 24.000 dekar, der 11.000 dekar er skogkledd. I 1972 var Hans Magne 14 år. Då kom det gravemaskin til gards. Arealet med dyrka og overflatedyrka jord var då på 50 dekar. Sidan har dei dyrka mykje jord i fleire omgangar. Garden har i dag 120 dekar dyrka jord og 37 dekar med gjødsla heimebeite. I tillegg disponerer dei 50 dekar fordelt på to bruk lenger nede i dalen.

Eit nytt dyrkingsfelt er under opparbeiding. Hans Magne fekk 150.000 m³ tunnelmasse frå utbygginga av ny kraftstasjon på Matre. Massane er brukt til å planera ut totalt 60 dekar nytt areal.

– Eg har tatt vare på om lag 25.000 m³ med jord som skal leggst som eit 40-50 cm tjukt jordlag over fyllinga. 2.500 m³ kompostert masse skal blandast i topplaget, forklarar bonden.

Den allsidige gardsdrifta på Haukeland handlar om meir enn profit. Det handlar om å trivast på jobb.

Dyr til nytte og glede

I 1963 kom første traktor på garden, ein Volvo 320. Traktoren var framleis var i drift då Hans Magne overtok. Traktoren utkonkurrerte arbeidshesten for ein periode på over 30 år. Rundt årtusenskiftet kom det igjen hest til gards. Først ein fjording, så ei kaldblodshoppe. Denne gongen til hobbybruk, til riding og køyring. Når ungane vaks til, selde bonden hesten.

– Då hesten forsvann, såg eg kva det gjorde med beitene, så eg kjøpte to ponniar, for å ha dei som beitepus-sarar, fortel han.

Me er på veg inn til sauene. Dei hadde 13 vinterfôra sau som beita i fjellet saman med storfe, men det vart ei utfordring.

– Sauene forsvann, ikkje på grunn av rovdyr, men tjuvslakt, seier han, og ristar oppgitt på hovudet.

– Me ga opp beitinga i fjellet, reduserte flokken til 4-5 dyr, og har dei no på heimebeite heile sommaren.

Inst i sauefjøsset brekar to geiter. To forvitne skapningar stikk hovudet fram.

– Geitene er Gunn sine dyr, humrar bonden.

Gunn har også to hundar, ein katt, høns, ender og ein påfugl.

Uredd engasjert

Kalvinga er konsentrert om hausten. Helst etter 25. august. Med 2.slåtten i hus, kan innmarka nyttast til beite.

Hans Magne er frustrert over pris-kurva på mjølk, som straffar økonomisk dei som har haustkalving.

– Nok er nok. Tine må ha litt is i magen. Ikkje straffa oss som utnyttar utmarka. Me produserer mjølk basert på dei ressursane me har i utmarka. Skall desse fôrressursane nyttast, kan me ikkje levera sommarmjølke. Dette vil ordna seg over tid, når det vert fleire samdrifter som produserer heile året. Dei som ønskjer å etablere seg kan få kvote gratis mot at dei forpliktar seg til å levera sommarmjølke. No snakkar eg nett som Thatcher. Folk kjenner meg. Eg seier meininga mi.

Humøret skiftar mellom latter og heftig engasjement.

Ulike rasar gir trivsel i fjøset

Dei prøver å ha 20 kyr som kalvar kvar haust. Alle kyr og kviger vert inseminert, dei beste får to sjansar.

Hans Magne har tilgang til diverse bakerivarar som han deler ut til dyra.

Kyr som ikkje tar kalv etter inseminering, får oksen ta seg av. Kyrne er stort sett NRF, med nokre innslag av jarlsbergfe og jersey. I fjøset går ein jarlsbergokse frå Geilo, med stam-tavle tilbake til 30-talet. Dei har hatt både telemarkskyr, dølafe, raudkølle, fjordfe og sidet trønderfe.

I 2012 fekk Gunn og Hans Magne tildelt Sølv Tina for 15 år med elite-mjølke. Mjølkekvote er på 107.000 liter. Kyrne vert avsina etter 9 månadar. Avdrått ligg mellom 7.000 og 7.500 kg EKM per årsku. Det er lite sjukdom i fjøset, og celletalet på tank-mjølke er rundt 100.000.

Variert kost

Fôrassjonen består av surfôr og kraftfôr. Alle dyr får litt høy i løpet av vintersongen. Kvigene får 2 kg kraftfôr fram til dei er inseminerte.

– Tinerådgjevaren snakkar om ulike fôringsopplegg og kraftfôr-mengder. Eg nyttar trillebår og fiskebollebox. Kan hende skulle fiskebolleboxen vore kalibrert? Trynetillegg er dessutan ikkje uvanleg, humrar bonden.

Hans Magne har tilgang til diverse bakerivarar.

– Sist vart det så mykje at det vart overlast på hestehengaren. Litt ekstra godt fôr aukar trivselen i fjøset. Geita føretrekk kakemenn. Jerseykua innom døra, let seg ikkje mjølke før

ho har fått sin rasjon med potetlelse, forklarar Hans Magne.

Rundballar eller tårnsilo?

I 2012 kjøpte bonden ei Kuhn biopresse og slåmaskin, og i fjor vart det investert i ny rive. Han presser noko i rundball og pressar i litt for andre. Ny presse til tross, tårnsiloane er framleis i bruk.

– Vinteren er ikkje tida for å kave med frosne, nedsnødde rundballar, utdjupar Hans Magne.

Han er likevel i tvil om kva han skal gjera framover. Rundballar har klart sine fordelar, og det har vist seg at rundballane har betre kvalitet enn fôret i tårnsiloane.

– I år er det stor forskjell. Det merkast godt på ytinga. God grovfôr-kvalitet er grunnlaget for god avdrått. Kyrne åt meir og mjølka meir då dei fekk rundball, og eg veksla mellom 1. og 2. slåtten når eg fôra, utdjupar Hans Magne.

– Eg sår i med ei beiteblanding, iblanda raigras og noko bladfaks. Bladfaksen brukar tid på å etablere seg, og kjem til sin rett når timoteien er i ferd med å gå ut. Dette fungerer godt i mitt opplegg, og med mine mål for produksjonen.

Maskinparken består også av to nye traktorer. Ein på 15 månadar og ein på 3. To gravemaskiner gir arbeid på og utafor bruket. Saman med

Hans Magne og Gunn utvidar stadig flokken med ulike dyr. Lama har kome for å bli på garden. Det same har eselet Punky. Nokre av kyrne er jarlsbergfe, eller kryssingar av jarlsberg og NRF. Alle får rikeleg tilgang til grovfôr.

kommunale brøyteoppdrag vintertid, sper det godt på inntekta.

– Mi erfaring er at med skikkeleg utstyr kan eg gjere ein god jobb. Gjer eg ein god jobb, får eg fleire jobbar.

Hans Magne får det til å høyrast enkelt ut.

75 festetomter fordelt på 3 hyttefelt, samt fiskerettar og noko vedsalfyller også i lommeboka.

Eksotisk gjetar

I 2005 fekk Hans Magne ein ny ide, og kjøpte tre lamahopper og ein hingst. På det meste var det 16 lama på garden. Dei et kvistar, tistlar, bregnar og sølvbunke, ein god beitepleiar og beiteryddar. Lamaen slepp på beitenene før bonden kjører husdyrgjødsele om våren.

– Ein kollega kjøpte eit lamaføll, tok det heim og lot det gå ute i lag med kopplamma. No går den vaksne lamaen i lag med sauene til fjells, og held seg med flokken.

Ørn kan trua lamma i starten, og det er observert gaupe, men det er rev som er den største trusselen.

– Lamaen er aggressiv, dei freser og spyttar når dei kjenner seg trua, seier den utradisjonelle bonden.

– Det er visst om å gjera å ha maten for seg sjølv så dei spyttar gjerne i matfatet. Dei innordnar seg etter ei sterk rangordning. Hingsten er lågast på rangstigen, og må kjempa om plassen på førbrettet, legg han til.

Sterke inntrykk

Det fargerike fellesskapet på Haukeland omfatta mjølkekyr, sau, geiter, hest og lama, men noko mangla.

– Eg måtte ha ein likesinna, ein som er like sta som meg sjølv, humrar Hans Magne, og fortel om eselet Punky som kom til gards i 2006.

Saman med alle dei andre dyra på garden tiltrekker Punky seg skuleklassar og barnehagar. Dei er hjarteleg velkomne til gards.

– I samband med markeringa av 25 år etter ulukka i Tsjernobyl, hadde me besøk av ungdommar frå Ukraina. Eg spurde kva dei tykte om Norge. Jau då, Norge var både fint og flott, men det aller beste var at dei fekk eta seg mette kvar dag, seier Hans Magne.

Han tek ei lita pause, løftar på capsen, tek den på igjen, og legg til:

– Det gjorde sterkt inntrykk.

Stor fridom, men lite fri

– Arbeidsdagen gir ein fridom eg ikkje kan verdsetta høgt nok, men eg slit med å få tida til å strekkja til, seier Hans Magne.

Det er ikkje enkelt å få tak i avløysar. Opplæring tek tid, og ein veit aldri kor lenge dei blir. Landbruksvikaren dekkjer eit svært område, og er sjeldan tilgjengeleg.

– Eg gjekk i veggen. Kvar dag året rundt, inga avløysing, bare mykje krav til meg sjølv. Eg måtte ta eit oppgjær med meg sjølv. No har eg organisert meg litt annleis. Det er

ikkje lenger klokka som styrer kvardagen.

– Om sommaren startar arbeidsdagen kl. 5. Er det ein god dag, blir det midnatt før eg er i seng. Alt eg ikkje får gjort elles, må eg få gjort om sommaren. Eg får hjelp av ein svoger som nyttar ferien til litt fysisk gardsarbeid, slik at eg kan få meg ei veke ferie.

Ein sørgjeleg rekord

– Du skal få høyre ei sørgjeleg historie, direkte tragisk, er det. I 2014 hadde denne vesle plassen mest nedbør i heile landet, 3.700 mm. Ikkje så mykje meir enn i eit normalt år, på 3.500 mm. Rekorden er frå 1990 på 5.200 mm.

Det måtte berre seiast.

Stolt matprodusent

– Som bondemann gjer eg heile arbeidsprosessen frå A til Å. Eg har eit meningsfult arbeid. Eg produserer mat til folk, noko eg er stolt av. Eg skapar noko. Det er tilfredsstillande. Eg er glad for det eg får gjort, og misunnar ikkje alle dei som stressar og kavar får å nå stadig høgare produksjon. Det passar ikkje meg, avsluttar den svært så sosiale bonden, som trivst så godt i eige selskap.

Det plaskar ned, slik det har gjort under heile besøket.

– Ja, ja, skal me få ny rekord, lyt det regna.

Hans Magne Haukeland får vridd fram det positive i situasjonen.

Anders Sæleset

28 år, opptatt
Bur i Norheimsund
i Kvam Herad
Mjølkeprodusent og
deltidsbrannmann.

Landbruk i Bibelen

I desse påsketider er det slett ikkje urimeleg med litt Bibelundervisning, delvis relatert til landbruket. Eg trur på Jesus, og at Bibelen er Guds Ord, sant og godt og utan feil. Det er ikkje meininga mi å driva gjon med det. Men det er lov å trekkja på smilebandet eller letta på augebrynet av ting som står skrive i denne boka som er verda si mest selde, lesne og stelde(!) bok. So no spør eg deg nokre uviktige spørsmål og eit viktig.

Visste du at Gud skapte jorda utan ugras og andre plagsame ting?

Alt Gud skapte var fullkome godt. Syndefallet er forteljinga om då Eva og Adam åt av frukta på treet (det står ingen plass at det var eit eple). Etter syndefallet seier Gud til Adam at Jorda skal vera forbanna for hans skuld, med møde skulle han næra seg av henne, klunger og tistel skulle ho bæra, og med sveitte i andletet skulle han eta sitt brød.

Visste du at Adam og Eva truleg ikkje hadde navle og at Adam mangla eit ribbein?

Gud forma Adam av jord, og Eva av eine ribbeinet hans. Adam og Eva vart skapte av Gud, ikkje fødte, og hadde truleg heller ingen navle.

Visste du at prostitusjon slett ikkje er verda sitt eldste yrkje?

Det står tydeleg at dei to fyrste mennene med navle, Kain og Abel, var mine yrkesbrør. Abel gjette sauer og Kain dyrka jorda.

Visste du at Gud elsker deg og døydde for deg?

Orsak at det kom brått på, men det er verda sitt viktigaste spørsmål, og det er betre å få det no enn når livet ditt er over.

Eg vil svara på spørsmålet for min eigen del, med to av likningane åt Jesus, der bileta er henta frå landbruket.

Eg vil svara på spørsmålet for min eigen del, med to av likningane åt Jesus, der bileta er henta frå landbruket.

Den eine er likninga om såmannen. Der er Guds ord likna med såkorn som såmannen sår i ein åker. Noko sår han på steingrunn, noko på vegen, noko mellom klunger og noko i god jord. Dei ulike stadane er bilete på korleis menneska tek imot

Guds ord. Dei fleste får ikkje nytte av det dei høyrer, ordet slår ikkje rot i dei. Det finaste i denne likninga er at såmannen, altså Gud, ikkje er som ein vanleg såmann. For ein såmann på Jesu tid ville det vera utenkjeleg å sløsa med såkornet ved å kasta det på vegen og andre stader der det ikkje vil gro. Gud derimot, sår sitt ord overalt i verda og til alle menneske uansett om dei tek imot eller ikkje. Han elsker alle, sjølv om ikkje alle tek imot denne kjærleiken.

Jesus samanlikna ein gong seg sjølv med kveitekorntet som vert lagt i jorda for å dø, for at det skal vekse opp eit heilt aks med korn. Han er kornet, Han let seg hengja på krossen. Han let seg leggja i grava for at eg og du skal få leva i all æve. Då han gjorde det betalte han for alle syndene i heile verda, mine og dine og. Treng du det? Isofall er du den gode jorda som tek imot Guds ord.

Dette er påskebodskapen i eit nøtteskall, eller korn om du vil.

DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Marianne
Kvalvik Kvame
Sogn og Fjordane

Linda
Brakestad,
Møre og Romsdal

Jannicke
Holmgren Stokke,
Telemark

Knut Erik
Ulltveit,
Aust-Agder

Alf Johan
Walgermo Lima,
Rogaland

Olinn Slettebø
Gjedrem,
Rogaland

Ei klok og sterk kvinne

Mestuat Adjibu, i Etiopia, har utvikla eigen arbeids-plass til seg og døtrene, Jerusalem og Sematsj.

Tekst og foto: Ketil Fuglestad

Marknads plassane er utruleg viktige i kulturen til det etiopiske folket. På marknads-dagar går folk mann av huse for å høyra om prisar og nyheiter, treffa slekt og venner og for å selja og kjøpa. Der det er god veg sit det ofte mange på eselkjerrar. Truleg må dei betala litt for å få sitja på, elles går

dei til fots. Småbøndene og seljarane har med kornsekker, høns og hanar, egg og grønsaker for å leggja det ut på marknads plassen, og venta på kjøparar. På dei fleste plassar er det to store marknadsdagar i veka og andre dagar nokre små marknader for dei som treng noko kvikt.

Mestuat Adjibu er omlag 40 år. Ho er grønsakhandlar på den store marknaden i bydelen Sikella i Arba Minch, Sør-Etiopia. Ho er smitta av HIV, men medisinen som ho tek kvar dag har hjulpet henne. Mannen hennar døydde av AIDS for 13 år sidan. Ho har ein mild og god stemme og er flink til å handla. Nå har ho også dei to jentene Jerusalem, 21 år, og Sematsj 19 år, med seg.

Dotter til Mestuat Adjibu, Sematsj er 19 år og ferdig med 6 klasse. Mora har hjulpet ho og systera Jerusalem (21 år) til å få sin eigen salsplass på den store marknaden i Arba Minch.

Dei sel løk, tomat, eggfrukt, kvitløk, pepper frukt, hovudkål, poteter og andre grønnsaker. No i fastetida for ortodokse kristne er haugane av grønnsaker ekstra store og salget går strykande.

Det er kontant-støtta frå AFRI, hardt arbeid og sparing som har hjulpet dei ut av fattigdom og gitt dei skulegang seier mora.

Marknaden i Arba Minch

I Arba Minch, der eg bur deler av året, er det truleg opp mot 100.000 menneske. Byen er delt i to, med ein øvre og ein nedre bydel, men bydelane byggjest meir og meir saman. Nedre delen, Sikella, har ein stor overbygd marknads-plass der det er sal av varer kvar dag. Det er her Mestuat Adjibu og døtrene hennar held til. Mestuat er omkring 40 år, grønsakseljar. Det same er døtrene hennar. Jerusalem, er 21 år og ferdig med 7. klasse. Se-

matsj, er 19 år og ferdig med 6 klasse. Far deira, Petros, døydd av AIDS for omkring 13 år sidan og etter det har Mestuat vore aleine med dei tri borna. Ho har ein gut, på vel 13 år, som yngstemann. Det var på guten at dei oppdaga HIV viruset fyrst. Så blei mora og faren undersøkt, og begge var smitta. Begge fekk medisiner, men berre Mestuat greidde seg.

– Eg brukar framleis medisinen, og føler meg sterk no, seier ho.

Søkte AFRI om støtte

I 2009 søkte ho AFRI om støtte til å utvikla arbeidsplassen sin, denne vesle firkanten der ho har grønnsakene sine i haugar på golvet og folk kan koma å kjøpa. Det ho trong mest var kapital til å betala grønnsakene kontant, slik at ho fekk behalda fortjenesta av salet. Om ho ikkje kan betala innkjøpa kontant, forlangar seljaren 50 prosent av fortjenesta.

Mestuat fekk kr 1.250,- i støtte av AFRI for 5 år sidan.

Ho har eit varmt, godt smil når ho fortel om korleis det har gått sidan ho fekk støtte.

Og det er det gode smilet ho bruker på marknaden, der ho sit med grønnsakene rundt seg. Ho gir kvar kunden full merksemd og gir gjerne ei gulrot eller ein rødbete ekstra, og det legg dei merke til og kjem tilbake når dei treng noko meir. Ho er ein ypparleg kundebehandlar med ei mild røyst som vekkjer tillit hos kunden. Salet har gått så bra at ho har greidd å skaffa dei to døtrene sine eit lite areal der dei har sine grønnsaker utlagde.

Kva fekk Mestuat ut av hjelpa frå AFRI

Kva inntekt har den vesle støtta frå AFRI gitt henne? Ja, resultatet etter 5 år er utruleg. Ho sparar litt i Microfinans banken, der fekk dei lån då dei investerte i nytt butikkareal til jentene. Men det er equb-sparinga dei likar best. Der sparar dei eit fast beløp i veka, saman med andre vener, som dei stolar på. Butikkarealet dei kjøpte kosta 120.000 birr, (40.000 kr). Då kunne Mestuat leggja 40.000 birr på bordet, som ho hadde spart. I tillegg fekk dei 80.000 birr i lån og med det kjøpte dei ny butikkplass. Jentene betalar inn 400 birr per veke til equb og om ca 6 månader får dei

ut 10.000 birr. For desse pengane skal dei kjøpa inn større parti med grønnsaker, saman med mora. Dei får ikkje renter på oppsparde pengar, men på denne måten hjelper dei kvarandre til å spara opp litt kapital til ei investering, i staden for at det blir brukt opp på andre små-kjøp.

Ein ny idé

Då Mestuat kom til dette punktet i forteljinga si, tenkte eg: Det er vel lånet ho no treng hjelp til å betala. Men nei, det var berre 6.000 birr (2.200 kr) att å betala på lånet. Nei, ho hadde ein ny idé: Ho hadde eit ynskje om vi kunne hjelpa henne med epletre og korleis ho skulle planta og stella desse. Ho er bonde og har dyrka jord i Siggity, der slektningane hennar bur og det er vatn til vatning nær ved jordstykket. Ho hadde nok lagt merke til dei god prisane på søteple og tenkte at dette kunne vera noko å satsa på. Prisen på eple er tre til fire gonger så høg som grønnsak-prisen.

Det nyttar

Det er gildt å hjelpa ut av fattigdom og naud. Mestuat er eit strålende eksempel på korleis ei klok mor kan få borna fram på skulen og å skapa ein arbeidsplass for å koma ut av fattigdomen. Arbeidet til AFRI kan bety ein forskjell. Takk til dykk som har gjort det mogeleg for oss å hjelpa Mestuat og mange andre.

Fakta

AFRI blei godkjent som ideell organisasjon i 2007.

Kjelde: Ketil Fuglestad

Norges låver

Boka «Norges Låver» handler, som tittelen sier, bare om låver, Altså ikke om andre uthus, som naust og potetbuer eller for den del kverner, smier og sagbruk o.l. Setre med sine uthus er heller ikke med. Men selv om emnet er smalt, så gjelder det fortsatt noe sånt som 100.000 til dels store bygg, som bonden ikke lenger har nytte av i gardsdrifta.

Røyne Kyllingstad

Hva gjør vi så med dem? Noen har økonomisk overskudd til å rive dem, ja, for også dét koster penger. Andre gir bare opp og lar forfallet gå sin gang. På den andre siden finner vi eiere som er så halstarrige at de holder låvene sine vedlike så å si i ren trass for å bevare kulturminner og bygdelandskap. Så har vi de mange som forsøker å ta låven i bruk til et eller annet helt nytt formål i håp om å kunne redde hus og tun. Det være seg alt fra «operallåve» til kafè, verksted eller lager.

Boka viser også et og annet nybygg. Disse bildene lar oss ane hvorfor den tradisjonelle låven er utdatert. – De første «enhetslåvene» kom på slutten av 17-hundretallet. De siste ble bygd ca. 200 år senere. Og dermed er

Horne-låven i Stange. Grunnflate 2.500 kvm. i dag unyttige kvadratmeter (s.541).

en viktig epoke i landbrukets byggekunst blitt historie. Samt kulturarv.

Det er ikke to gardar i Norge som er like. Ikke to bønder heller. Så variasjonene i byggeskikk er nær på uendelige. Også når det gjelder uthus.

Eneste form for systematikk i framstillingen, er at materialet er presentert fylkesvis. Det letter lesingen. Eller tittinga, for boka er først og fremst ei fotografisk fortelling. Mange sider har tett med bilder og tekst som bare forteller i hvilken kommune låven ligger. Hovedinntrykket er likevel preget av de mange flotte helsides fotografier. Og hvert enkelt av dem, store som små, forteller sin egen historie, hvis du tar deg tid til å se.

Det samme gjelder de korte tekstene som utfyller det kompakte i billedmaterialet. Over tusen fotos! Ellers kan jeg legge til at rent fysisk er boka en tungvekt – 2,1 kg!

Som sagt, tekstene forteller små historier om mangfoldet i norsk landbruk. – F.eks. om «teaterhuset» på Tjøtta, som senere ble tilbygg til låven. Tilbygget er en relikte fra den tida da Brodtkorb hentet skuespillere fra København for å diversere sine spesielt utvalgte gjester. Eller du kan, som kontrast, lese om den beskjedne løa der barnevandrerne fra Vest-Agder pleide å finne nattely.

Den eldste låven som vises, er fra før Svartedauden. Den yngste, trolig også den mest moderne, er «Ba-

Nedenfor til v. Overflødig høyløe i Luster – en av de mange i landet (s.240).

Nedenfor til h. Denne løa i Audnedal var nattelosji for ungene som hver vår, fra ca. 1830 til 1910, vandret fra Vest-Agder til Aust-Agder og Telemark for å jobbe. Og på turen hjem igjen om høsten (s.337)

Barentsfjøset i Karlsøy (s.80). Grunnplanen er nær sirkelformet og bonden bor i andre høgda.

rentslåven» i Troms – et resultat av samarbeid mellom Norge, Russland, Finland og Ukraina.

Langt sør i landet, i Ringsaker, finner du den historiske storgarden Hoel. Her dyrkes det 1.100 dekar korn og 230 dekar poteter. I tillegg har garden en årsproduksjon på 140.000 kyllinger. Likevel kaster «attåtnæringen» selskaps- og gjestetilbud mer av seg enn landbruksdrifta...

Et og annet kritisk småplukk kunne jeg vel også kommet med. Men først og fremst opplever jeg boka som artig. Og framfor alt tankevekkende. For hele det vakre billedverket preges av et underliggende, men viktig spørsmål: Hva nå bygde-Norge?

Selv skulle jeg ønske at det kunne komme noen oppfølgere av boka. F.eks. om kystbygdenes naust, brygger og kaianlegg. Eller om alle møller, sagbruk, verksteder, husmannsplas-ser og arbeiderboliger osv. som fortsatt er synlige minner om gammel-tidas allsidige yrkeskombinasjoner i

alle bygder. Men det er en annen sak.

Selv med det snevre temaet som er valgt, forteller boka klart og entydig at det er behov for en ny landbruks- og bygdepolitikk i Norge. Og: et nytt planfag, bygdeplanlegging, som kunne balansere dagens ensidige fokus på urban utvikling. – Selv MNBU svikter her. Siste tilskudd i floraen av institutter der er «Institutt for byplanlegging». Selv på vår gamle Landbruks-høgskole er bygda blitt uinteressant som planfaglig utfordring...

Eva Røyraane og Oddleiv Apneseth (foto). «Norges låver», Skald forlag 2014. 560 s. 24 x 24 s. Kr. 569,-.

Bjerkreim. Låve ombygd i takt med endringer i landbrukspolitikk og driftsformer (s.322, øverst t.v.).

Fortsettelse fra side 9,
**Bærekraftig intensivering
 av mjølkeproduksjonen**

Framtida for norsk matproduksjon

– Vi må effektivisere og videreutvikle ny teknologi og nye produksjonsmetoder. Stordriftsfordeler må kunne utnyttes uten at bøndene skal stag-nere i et produksjonstak, understreket Ingunn Foss.

Hun ønsket økt forskning på nye proteinkilder, og viste til havbruks-næringa som en kilde til protein for husdyrproduksjonen

– Vi kan ikke ha en landbruksmi-nister som får vondt i hjertet av en bonde som har ti kyr. Inntjeninga er ikke stor nok til å forsvare den grad av mekanisering som det legges opp til i dag. Effektiviseringa står ikke i forhold til målsettinga om å bruke mer av de norske ressursene. Det er så mange forhold som tvinger fram andre strukturer enn det som folk vil ha. Folk vil ha lokalmat. Folk vil ha nærhet til produktene. Vi må bringe samvirke tilbake til folket igjen. I store deler av landet et det ikke snakk om å ta ut stordriftsfordeler, men små-driftsfordeler, sa Astrid Tove Olsen.

– Arealpolitikk og jordvern er vik-tig for selvforsyningsgraden. Dagens politikk vil undergrave ressursene og velferden til framtidige generasjoner. Vi kan holde på sånn en stund fram-over, fordi vi har penger, og fordi vi har makt. Skal vi tenke langsiktig må vi ta utgangspunkt i de ressursene som finnes i dag, sa Øyvind Solum.

– Landbruk er miljø, landbruk er beredskap og landbruk er forbruker-politikk, oppsummerte Pollestad.

Politikerne fikk med seg en siste utfordring fra melkeprodusent, Olav Liseter:

– Mye av jorda er ekstremt dårlig utnytta. Hvordan kan vi øke produksjonen uten å kjøre oss i hjel? Vi frak-ter vann; gras og møkk inneholder store mengder vann som vi frakter over store avstander. Vil dagens nye fjøs overleve oljealderen? Når det ikke er sammenheng mellom produksjonskapasiteten og arealgrunnlaget, hvordan vil bruken av disse fjøsene se ut om 50 års tid, når vi trolig har en helt annen oljepris?

Slaget var tapt

Ein kan kanskje seia at tida på skule gjev indikasjonar på korleis livet seinare vil arta seg.

Igjennom arbeid og lek lærer kvar enkelt seg rekning, skriving, ballspel, handarbeid, språk og så vidare.

Og sløyd, dersom sløyd framleis eksisterer.

Breidda er stor, og mulegheitene uendelege. Ungar flest får seg etterkvart eit slags sosialt liv, vener og uvenner.

Ein finn ut kven ein likar å vera saman med, og kven ein er litt redd; enkelte vert ein kanskje begeistra for, andre kan ein ikkje fordra.

Ein finn ut kva ein er god til, og kva ein ikkje er god til.

Eg merka tidleg at eg helst ville gjera slikt som eg hadde lett for. Dei første skuleåra sleit eg med matematikk. Ikkje at eg sleit mindre med det seinare, men på eit tidspunkt kunne ein velja det vekk, og på den måten forsvann problemet av seg sjølv. Me fekk noko anna å slita med i staden. Noko som byrjar på *T* og sluttar på *ysk*. Tysk.

Tysk var eit uforståeleg, intrikat matematisk system, omslutta av ein eim av surkål og rare endingar og stemde s'ar, som eg aldri fekk til å stemma. Eg hugsar at eg sat over bøkene og keia meg over alt dette som eg ikkje forsto. Men eg var ikkje aleine, me var fleire som ikkje forsto og det ga meg ein viss tryggleik; eit slags skjebnefellesskap, nest bakarst i klasserommet. Eg såg at andre, på radane framføre meg, skreiv i dei små bøkene sine, og strekte opp dei små, slanke hendene sine og stilte spørsmål om slikt dei ikkje forsto. Men eg, og fleire med meg, forsto ikkje kva me skulle spørja om og kva me trong hjelp til.

Når me skulle gjera noko munnleg, heldt me oss nede; lågt over pultane våre, og håpa at klokka skulle ringa, slik at me slapp å delta. Me skulka så mykje me kunne for å sleppa å sjå problema i auga, og alt vart vanskelegare og vanskelegare, og me forsto mindre og mindre.

No var det slik på den tida, at ein måtte ha ei visst mengd med prøvar

for å visa kva ein dugde til, for å få ein karakter i kvart enkelt fag; ein karakter som skulle spegla att kunnskapsnivået. I så måte var ikkje tysk noko unntak. Sjølv me, som gjorde oss så små me kunne, og som lét som om me ikkje eksisterte. Dei små hjarta våre banka febrilsk, og dei ufatteleg små hjernane våre ønska seg berre vekk frå alt dette tyske som me ikkje forsto.

Likevel måtte me til pers, og me grua oss frykteleg til desse prøvane. Dei som forsto, respektive, ein del, eller litt, (heldiggrisane), skreiv små jukselappar som dei gøymde i dei digre pennala sine. Og me, me ville jo òg skriva jukselappar, men me forsto jo ikkje kva me skulle skriva på dei, så me måtte krypa til dei pennal-eigande individa for å spørje om me kunne få skriva av dei små jukselappane dei-
(Me visste at me nok måtte låna ein penn av nokre av dei seinare like-

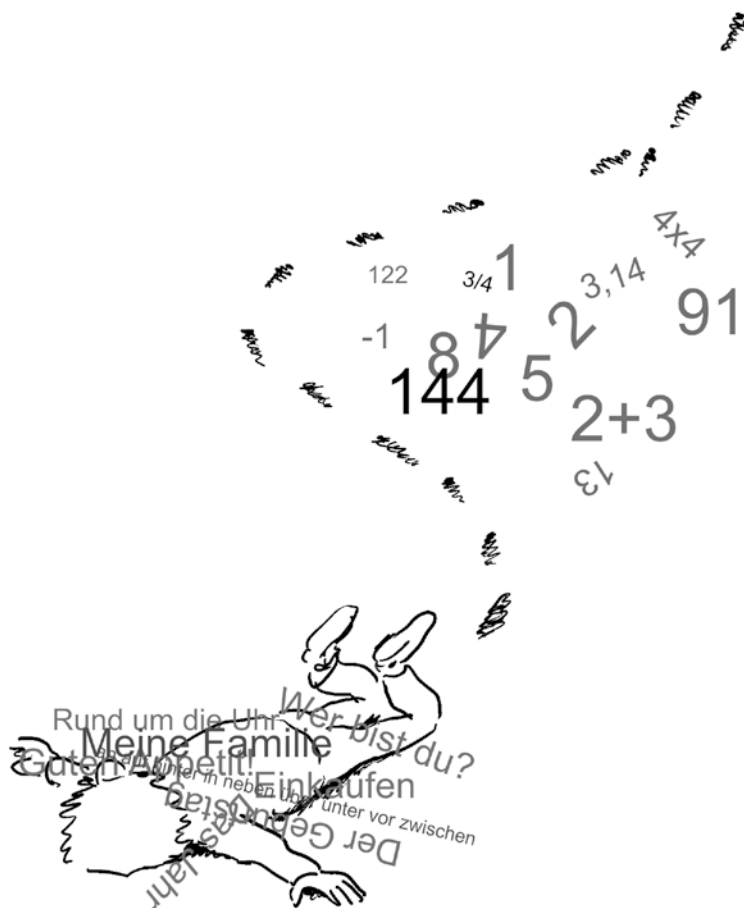
vel). Me forsto jo ikke kva som sto på dei, men meinte likevel at me måtte vera betre stilt med ein slik liten fasit, enn utan.

Timen kom, utan bøn. Me kraup opp bak dei små pultane våre. Dei knøttsmå hjarta våre dundra i dei små brystkassane våre; pumpa det tynne blodet vårt igjennom dei små, dumme kroppane våre. Prøvane blei utdelte. Øyredøyyvande stille vart det. To eller tre oppgåver som me, ikkje uventa, ikkje skjønnte noko av. Me lurte ut dei små jukselappene våre, frå dei små, gule ordlistene våre, som heitte *Duden* - *was bedeutet das?*

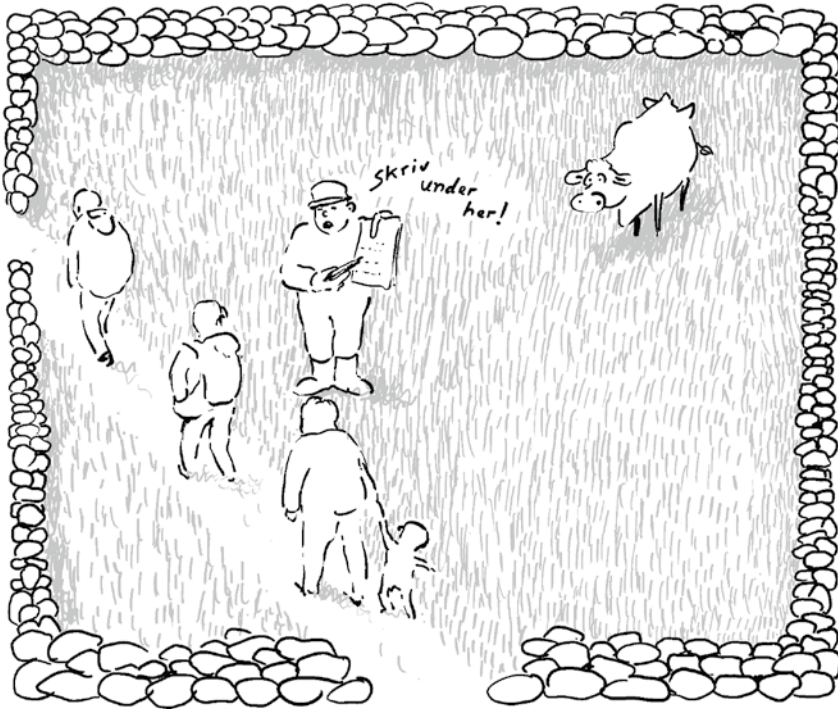
Eg kunne ikkje ha sagt det betre sjølv. Me forsto ikke kva me skulle bruka jukselappene våre til.

Det einaste me forsto, var at slaget var tapt.

Haren

Avtaleforhold opparbeidelse av rettigheter i fast eiendom?

– Risikerer jeg at en speidertropp opparbeider seg rettigheter på min eiendom, ved at jeg lar dem disponere et hjørne av eiendommen til ulike aktiviteter?

Paul Aakre
Advokatfirmaet Ryger AS

Det er en leser av Bondevennen, som i mail til redaksjonen, stiller spørsmålet. Speidernes bruk skal nå formaliseres i en avtale, men grunneier frykter at speiderne gjennom langvarig bruk skal opparbeide seg rettigheter på eiendommen gjennom hevd. Et særskilt forhold mellom de samme parter, er speidernes ønske om å bygge en permanent lavvo i trematerialer til egen og allmenhetens bruk. Lavvoen er tenkt finansiert med offentlige midler, hvilket betinger et langvarig leieforhold. Hva med hevd, og hva skjer dersom andre overtar

eiendomsretten til lavvoen etter endt leieperiode, eller speidertroppen avvikles?

Spørsmål om hevd etter lang tids bruk, der bruken er basert på en skrevet avtale, dukker opp med noen års mellomrom. En bonde ringte meg for noen år tilbake og opplyste at han hadde leid bort et jordstykke i 19,5 år. Det var enda ett år igjen av jordleiekontrakten. Han fryktet hevd. Det er den samme problemstillingen, som i dag stilles i mail til redaksjonen. Jeg skal nedenfor gi generelle opplysninger om hevd, som også besvarer spørsmålet som er stillet innledningsvis i denne artikkelen.

Hvem kan hevde en rett

Ingen kan hevde en rett, der hans disponering av annen persons eiendom er basert på en muntlig eller skriftlig avtale. Lov om hevd sier dette uttrykkelig i § 5 – Den som har tingen til forvaring, leige, lån eller pant, kan ikke hevde eieomsrett. Det samme gjelder for bruksrett.

Advokat Paul Aakre er partner i Ryger Advokatfirma AS. Han svarer på spørsmål om juss i landbruket. Spørsmålene kan sendes Bondevennens redaksjon. Du kan også kontakte adv. Aakre direkte på telefon 51 91 75 00. Som abonnent på Bondevennen får du en time juridisk konsultasjon hos Ryger Advokatfirma AS til spesialpris. Firmaets advokater dekker de fleste rettsområder.

Hovedregelen for å hevde, bruksrett eller eiendomsrett, er man skal:

- 1) Være i aktsom god tro.
- 2) Ha utøvet bruken jevnlig
- 3) Over en periode på 20 år.

Den grunneier som ser på at naboen utøver bruk av sin eiendom i form av for eksempel ferdsl eller båtfortøyning, må påtale forholdet. Han kan ellers risikere at naboen over tid hevder rettigheten på eiendommen, for eksempel, rett til båt plass. Men den som har leid bort et areal eller en båt plass, har ingen grunn til å påtale leierens bruk. Det er derfor heller ingen grunn til «straffe» grunneier ved at unnlatt påtale fører til hevd av rettigheter.

Gjør en avtale

Der saker om hevd ender i retten, vil grunneieren ofte forsvare seg med at bruken som påstås hevdet er basert på en muntlig eller skriftlig avtale, hvoretter vilkårene for hevd ikke er oppfylt. Man taler da om avtalt eller tålt bruk. Hevderen vil bestride eksistensen av avtale. For å unngå å havne

i en slik situasjon er det fornuftig å sikre bevis på at bruken er godkjent/avtalt. Dersom du ikke ønsker å være så formell som å kreve en skriftlig avtale, så send i det minste et lite brev eller en mail der du uttrykkelig tilkjennegir at bruken er basert på en tillatelse og ikke er en rettighet. Spesifiser at brukeren har fått lov, ikke rett. Husk å ta kopi av brevet.

Grunneieren i vår sak unngår således senere hevdspåstander fra speidergruppen gjennom avtalefestingen.

Regulering etter friluftsloven

Dersom den bruken som gjøres av eiendommen er basert på friluftsloven, kan ikke grunneier på lovlig måte hindre den, og hevd er da heller ikke en problemstilling. Friluftsloven regulerer allmenhetens rett til ferdsel, opphold og høsting (f.eks. bærplukking).

Bygninger

Hva så med den aktuelle leieavtale knyttet til lavvo? Her skal det etableres en type bygning på fremmed grunn. Det er følgelig tale om et festeforhold. Fordi festet ikke gjelder en bolig eller en fritidseiendom, står partene fritt til å avtale leieforholdets varighet, leiebeløp mv. Partene kan også avtale hva som skal skje ved leieforholdets avslutning. Utgangspunktet etter tomtfesteloven er at leietaker/fester skal rydde tomten. Men loven hjemler også rett for både leietaker og grunneier til å fremme krav om at grunneier skal overta anlegget mot vederlag, dersom rivning av lavvoen etter forholdene vil være økonomisk ufornuftig. En avtale kan avklare slike forhold i forkant. Hevd er ikke en problemstilling i forhold til den avtalefestede lavvoen.

Da det er tale om et anlegg (lavvo i trematerialer er en slags hytte), som i henhold til avtale skal stå i mer enn 10 år, må partene søke kommunen om konsesjon/delingstillatelse med utgangspunkt i jordlovens § 12. Fordi det aktuelle området i kommuneplanen sannsynligvis er et såkalt LNF område (landbruk, natur og fritid), er det mulig man også må søke fylkesmannen om dispensasjon fra plan etter plan- og bygningsloven. Men i en situasjon der det er tale om et anlegg nettopp til bruk i fritidssammenheng, burde slik dispensasjonsøknad være unødvendig.

FAGLAG OG MØTER

Møte med Storfegruppa i Ryfylke

tirsdag 7.april kl. 19.30 på Vaulali.

Tema for kvelden er «Føring av sinku og dyrking av sinkufôr» v/ føringrådgiver Ingrid Møgedal, NLR Rogaland.

Det vert servert rundstykker og kaffe.

Alle er velkomne!

Arr.: NLR Rogaland

Strand Bondelag arrangerer bondepub

på Ryfylkegården, Holta, fredag 10. april kl. 19.30.

Reiseskildring med Thomas Søyland – "I ukjent terreng".

Salg av forfriskninger og pizza, CC:100,-. Vi gleder oss, vel møtt!

Styret

Påskeeggkoking ved Melsvatnet

Palmesøndag 29. mars.

Grillen er varme kl. 12, ta med grillmat og godt humør, så he me eggjå, natursti og friske luft.

Alle velkomne!

Arr.: Time Bondelag, Time Bygdekvinne- og Vibå 4H

Fagkveld med demo og tema plantevern

Tid og stad: Møterom hjå Klepp Rekneskapslag på Særheim, mandag 20. april kl. 19.00-22.00.

Tema: Korleis kan ein minimalisera plantevern på avveie. Innlegg v/Ole Martin Eklo i Bioforsk, om kva som skjer med kjemiske plantevernmidde i jord; korleis blir dei brote ned og kva er påverknadene på miljøet.

Maskinfirma kjem med plantevernutstyr for diskusjon/demonstrasjon av innstilling, teknikk og bruk, rette rutinar for fylling og vasking.

Matservering.

Velkomen til fagkveld med tema plantevern!

Arr.: Norsk Landbruksrådgiving Rogaland, med støtte frå Rogaland Fylkeskommune

Orre bygdekvinne- og klubb

Fellesavslutning for leseringene med forfatter Edvard Hoem på besøk.

Medlemmer i Orre Bygdekvinne- og klubb som ikke deltar i leseringene er også velkomne.

Friluftshuset på Orre onsdag 22. april kl. 19.00.

Studieleder

Godbitar på Bjerkreimsmarken

Matfatet på Bjerkreimsmarken har plass til fleire godbitar frå Bjerkreim og omegn. Produserer du noko som kan vera aktuelt å selja blant mangfaldet i Matfatet til hausten? I Matfatet ynskjer me eit godt utvalg av både råvarer og foredla produkt. Me kan vera behjelpelige med eigna lokale for foredlinga om det er behov for det. Ta kontakt snarast med Bente Gro M. Slettebø 412 13 619 om du vil vera med eller lurer på om du har ein lur ide. Ver med å gjer Matfatet endå meir spanande og velsmakande!

Matfatkomiteen 2015, Bjerkreimsmarken.

Eit samarbeid mellom Bjerkreim Bondelag og Bjerkreim Sau og geit.

Klippekurs

Sted: Nortura, Forusanlegget

Nybegynnerkurs 10.08.2015 til 12.08.2015.

Fra klokken 14.00 til 20.00.

Proffkurs 17.08.2015 til 20.08.2015.

fra klokken 14.00 til 20.00.

Instruktør er Neil Douglas Perry og Onar Lima.

Deltakeravgift 1200 kroner.

Vi har klippemaskiner, klær og mat.

Påmelding til Stian Espedal 979 58 151 innen 20.07.2015.

Arr. Nortura og Sandnes sau og geit

FAGLAG OG MØTER

Orre Bygdekvinneklag

Medlemsmøte torsdag 9. april kl. 19 er FLYTTA til torsdag 16. april. - merk dagen!

Velkommen til Livsgledeskilde i huset i hagen til Torunn og Jarle Wiig.

Randi Time vert med, ho har fått Livsgledeprisen.

Mat og utlodning.

Ta på en hatt, spander gjerne et forklede også.

Klepp Bygdekvinneklag er invitert.

Styret

**Kjøle- og fryseanlegg/
varmepumper**
Sola Kjøleservice,
tlf. 918 53 800

**Transportkasse
Kalv, gris og sau**

Mål B 2m L 1,6m H 1,2m

kr 13 000,- + mva

**Karmøy
Sveis & Landbruk**

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Ryger Advokatfirma AS

Pedersbakken 1, Stavanger
Telefon 51 91 75 00

Landbruksjuss herunder odelsrett, skatterett, arv/skifte,
ekspropriasjon/skjønn, erstatninger, gjeldsforhandling.

Forøvrig almindelig praksis.

Tiger meisel til gravemaskin

Alle størrelser. Stort lager.

**Karmøy
Sveis & Landbruk**

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

I tillegg til alle typer
betongsaging tilbys:

- **KJERNEBORING**
- **MEISLING**
- **ALT I RIVING**

Vi utfører rilling av
spaltegulv/oppsamlingsareal i fjøs, med
gode erfaringer.

**KAY'S
BETONGSAGING**

Nærbø

Tlf. 908 37 365

Terminliste 2015 - utstillinger for unghest i Rogaland

Alle innmeldinger foretas via www.nhest.no eller sendes Norsk Hestesenter, Starumsveien 71, 2850 Lena innen fristen. Innbetaling foretas til angitt kontonr. samtidig med innmeldingen dersom ikke annet er oppgitt.

Sted	Type utstilling	Dato	Innm. frist	Kontaktperson, informasjon
Øksnevad	Unghest	09. mai	10. april	Samarbeidsutvalget for hest i Rogaland v/Stian Nesvik tlf. 957 60 445. Kontonr. 3270.23.59472 v/SU for hest i Rogaland.
Sauda	Unghest	16. mai	10. april	Samarbeidsutvalget for hest i Rogaland v/Tjerand Selland v/SU for hest i Rogaland. Kontonr. 3270.23.59472 v/SU for hest i Rogaland.

Brannvarslingsanlegg

Vi leverer og monterer og tar service på FG-godkjent brannvarslingsanlegg til landbruk. Vi selger alt av brannbekjempende utstyr og førstehjelpsutstyr til landbruk. Ta kontakt for befaring.

Stian Stokka
Servicetekniker Brann
Stokka Brannteknikk

tlf 453 98 866

post@stokka-brannteknikk.no

Bankmøte på gården?

Har du planer om utbygging, eiendomsoverdragelse eller andre prosjekter innen landbruket? Kontakt Peder og gjør avtale om en bankprat hjemme på gården.

I hundre år har vi finansiert norsk landbruk. Vårt felles mål er å ha best mulig bankprodukter for kommende og eksisterende bønder.

Les mer om våre banktjenester på Landkredittbank.no.

DISTRITKTSSJEF ROGALAND

Peder Skåre

Tlf 911 01 528

peder.skare@landkredittbank.no

FRA BONDE TIL BONDE

HØY/ HALM

Grasballar til salgs på Tananger

Tlf. 905 72 590

Mykt, fint sauehøy

i rundballer med foranalyse til salgs.

Tlf. 930 47 708

Grasballar 2. og 3. slått

til salgs, kr .400 pr. stk.

Bjarte Øgård Tlf. 916 08 215

Prima høensilasje

av timotei og engsvingel med analyse, til salgs.

Tlf. 950 41 066

Grasballer av 3. slått,

m. foranalyse, til salgs, Tjelta.

Tlf. 924 36 159

Siloballer på**Sola til salgs**

God kvalitet, godt kuttet og 8 lag plastikk, kr 450 pr stk.

Tlf. 905 95 468

Siloballer til salgs

Tlf. 975 30 018/907 75 026

Siloballer til salgs i**Årdal i Ryfylke.**

450,- pr. stk. + mva.

Tlf. 913 18 442

Rundballar til salgs

Kr 350,- pr. stk., 10 lags plastikk.

Tlf. 938 35 614

Grasballer til salgs

fra kr 350,-. Kjempegod kvalitet, med ens. og analyse. Transport kan ordnes.

Ring Sven Retland 996 10 307/
Elling Stangeland 916 01 788**Høy av topp kvalitet**

med foranalyse til hest og kalv

Tlf:908 26 618

Grasballar til salgs**på Sømme, Sola.**

Tlf. 911 99 896

Grasballar til salgs,**Sola, kr 400,- pr. stk.**

Tlf. 91 31 68 52

Frøhøy av raigras,

engrapp, engsvingel og timotei.

Halm/amm.beh.halm og høensilasje til salgs.

Tlf. 957 44 584/991 08 360

Grasballer til salgs

kr 300,- per stk.

Tlf. 909 32 458

MASKIN/UTSTYR kjøp

Brukt kornsåmaskin

ønskes kjøpt, billig.

Tlf. 934 35 224

Elektrisk motor

til avlesservogn ønskes kjøpt.

Tlf. 934 02 980

Silosvans ønskes kjøpt

Dieseltank, 600l, til salgs.

Tlf. 48 18 56 58

MASKIN/UTSTYR salg

Underhaug hypper

til salgs (nyeste mod.)

Tlf. 971 77 714

ARBEID UTFØRES

Alt innen grøftespyling

utføres med topp moderne utstyr, 500m slange og stor vanntank. Også kamrasøk.

Tlf. 975 64 345

Soloutleie av steinrive,

hentar, traktor m/lastar m.m. Kan ta oppdrag. Jæren og omegn.

kleppmaskin@gmail.com

Etter kl. 16.00, hverdager:

47 99 99 90

Transport av gjødsel**utføres**

m/semi 34 m³ + buffertank

70 m³.

Tlf. 415 47 480

Gjødselmixing

og kjøring med vakuumbvogn med kanon utføres.

Ring Kjell Arvid Opstad

Tlf. 976 56 797 for bestilling.

Gjødselmixing

(supersnabel 90° hver side)

Pløying m/5-stripeskjærs vendeplog

Horving 5 m.

Hydr. crossboard.

Steinhenting, raker og henter i ett.

Osland Maskin, 920 29 479

Pløying og annen**jordarbeiding utføres**

Kunstgjødselspreiing m/GPS

Ta kontakt med Mads Ove

Borsheim, 48 45 03 65

Vårarbeid utføres

Grøftespyling, tørrgjødselvogn, kalking, pløying, crosskill, steinhenting, såing, tromling og greinklipning.

Killingland Maskinstasjon

www.killingland.no

Tlf. 97 97 13 97

Grøfting og gravearb.

utføres m/8 tonn og 16 tonn gravemaskin.

Odd Ivar Lien tlf. 915 91 949

LIVDYR

Kopplam

Vi tar også i år imot kopplam.

Mulighet for å reservere plass om du vet ca. antall.

Vatne i Sandnes – Tlf. 928 01 553

Stambokførte**Aberdeen Angus**

avlsokser etter utenlandsk og norsk semin. Leveringsklare.

Li Angus. Sogn

Steinar Schanke Mob. 402 44 688

sschanke@online.no

6 – 8 stk. NRF**kalvingsklare kviger,**

frå ca. 20. mai, til salgs.

Tlf. 99 50 84 55 (Sandnes)

HUSDYR

Border Collie til salgs

1 hannhund, 2 år gml., klar for bruksprøve, og 1 hannhund, 1 år gml., påbegynt på sau.

Arvid Årdal, 911 52 104

Flotte Border Collie**valper,**

sauehunder, til salgs.

Lev.klare ca. uke 19.

Tlf. 97 97 41 94/51 70 34 45

Gjeterhund 3 år til salgs, klasse II.

Tlf. 91 76 76 49

DIVERSE

1 stort parti gjerdepålar

Brukte hesteredskap i god stand til salgs.

Tlf. 38 35 07 49 (Kvinesdal)

MELKEKVOTE

Vi formidlar**mølkekvote**

for sal/kjøp/utleige/leige.

Vår frist for sal/kjøp er

01.07.2015. Vår frist for utleige/leige er 1.09.2015.

Norsk Landbruksrådgiving

Rogaland, tlf. 51 78 91 80

Ønsker å leie**40-50.000 liter****melkekvote.**

Henv. hh.gilje.gaard@gmail.com

Neste Bondevennen kjem 17. april

Bv 15/16	17. april
Bv 17	24. april
Bv 18/19	8. mai
Bv 20	15. mai
Bv 21/22	29. mai

Fristen for annonsar er torsdag veka før utgjeving.

* Bladet kjem ut onsdag og har annonsefrist mandag 23. mars.

Vinterlandbruksskolen
på JærenModulbasert agronom-
utdanning for vaksne på
kveldstidSøknadsskjema og meir info
på vår heimeside

www.vlj.no

NYHET!

FORMEL Sau Ekstra gir økt lammetilvekst

FORMEL

Toppkraftfôr til sau fra februar til beiteslipp

Vi har styrket proteinkvaliteten for å sikre optimal tilvekst og helse for sau og lam. Fôret har gunstige og unike egenskaper:

- Et svært smakelig fôr med høyt innhold av energi og protein
- Høyt innhold av E-vitamin
- Høyt innhold av Metionin (svovelholdig aminosyre)
- Passer til de fleste typer grovfôr
- Stimulerer til økt mjølkeproduksjon

Resultatet blir større og tidligere slaktemodne lam og dermed økt lønnsomhet for deg som produsent!

Har du spørsmål om fôring av sau og lam, ta kontakt med vår fagkonsulent **Ådne Undheim, tlf 907 62 714.**

Priser og sortiment finner du på **www.fkra.no**.

Bestill på **www.fkra.no** eller ring vår ordretelefon **800 30 640**.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Opp?

Behov for lift? Vi har utleie på Bryne, Vigrestad og Vistnes i Randaberg. Ring oss på 970 85 666 og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Materialer til driftsbygning
Sæuelekter, kledning og villmarkspanel
Bark og flis
Eikeland Sagbruk
Tlf. 51 45 13 39/99 44 79 03
99 15 52 33

Høvel, sagespon og bark

til salgs. Leveres i 20-80 m³ lass. Nå også sponballer.

sagespon

borge.meland@gmail.com
Mob.: 911 74 250

VIERDAL ADVOKATFIRMA

Vi bistår med de juridiske tjenestene du trenger

Vierdal Advokatfirma AS
Telefon: 90 65 44 44
kontoret@vierdal.no
www.vierdal.no

FarmCam

Inkludert 4 kamera.
kr 9 500,-
+ mva fritt levert
Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.farmcam-demo.com

Alle som bestiller
plansilo
i løpet av 2015 får med plastikk/folie til første siloen.
Vi bygger på Jærsk nøyksomhet
RÅ PLANSILO
TELEFON 916 92 692
WWW.RAAPLANSILO.NO

Kylling/hønegjødsel
- Utlesing med teleskopplaster
- Utkjøring tørrgjødsel
- Utkjøring talle
- Transport i container 22m³
Gudmestad Maskin
Tlf. 920 59 038 - www.gmaskin.no

Nesvik Landbruksbygg as

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Meisling
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Salg av betongelementer

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian@nesvik-lb.no

Klepp Rekneskapslag

- økonomi og utvikling i jærsk ånd

Har du behov for:

- Driftsplan 5-årig
- Budsjett 1-årig

Snart eigarskifte?

Usikker på vegval og strategi framover?

Starte selskap?

Me kan hjelpe!

Tlf. 5178 6990
e-post: klepp@grl.no
www.kleppgrl.no

Ned?

Vi leier ut minigravere fra 1,7 til 2,6 tonn, med eller uten førerhytte. Meislehammer, steinklype, hyggelige priser. Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

Vi kan utføre uavhengige el-kontroller og landbrukstakster!

- Regelmessig faglig kontroll av el-anlegg med termografering.
- Verditaksering av landbrukseiendommer.

Jærtakst AS
Hognestadvegen 88, 4344 Bryne
Tlf: 916 00 700
Epost: post@jaertakst.no
www.jaertakst.no

Lund
REGNSKAPSKONTOR AS
SIRDALSVEIEN 38, 4376 HELLELAND
Telefon: 51 40 24 00 • post@lundregnskap.no

- Etablering av selskap
- Fakturering/Lønn/Remittering
- Driftsplan/Analyse/Budsjett
- Skanne bilag inn i eget regnskap
- EHF-fakturering
- Elektronisk innhenting fra Tine og Nortura

HELgjødssel

Sør-vestlandets foretrukne beitegjødssel!

Helgjødssel kombinerer egenskapene til hønsegjødsselen med styrken til mineralgjødsselen.

Gjødsselen er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland.

- Dokumentert lik avling som ved bruk av tradisjonell mineralgjødssel
- Lengre virkning, bedre smak og avbeiting
- Kan leveres med/uten tilsatt kobolt som standard og med kobber som bestillingsvare

www.naturgjodssel.no

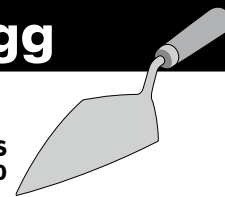
for informasjon og tester/rapporter.

NORSK NATURGJØDSEL

Tlf: 51 42 00 22 – info@naturgjodssel.no

Rindavegen 180, 4352 Voll Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger

**FORSKALING OG
BETONGARBEID**Fjøs, smalhus, grishus
og redskapshus
til landbruket**Lommi**Jan Inge
Lomeland
975 14 883**Landbruksbygg**Frå kjellar til tak, nybygg og
rep./ominnredning.**Gunnar Høien AS**
Tlf. 900 79 400**Vigrestad Maskinutleige A/S**

v/Sigmund Nesvik. Tlf 90 40 89 78

Vi utfører alt innen jordbearbeiding.

- **PLØYING** m/4 skjærs vendepløgg. • **AMAZONAS SKÅLHORV**, 4 m bredde.
- **KIVI PEKKA** rake- og hentemaskin av stein i en operasjon, 5 m bredde.
- **KUHN SÅMASKIN** m/2 frøkammer også direktesåing.

**Komplette landbruksbygg
Forhandler av byggevarer
for landbruket.****GRUDE
LANDBRUKSBYGG**Bedriftsveien 35, 4353 Klepp stasjon.
Tlf. 51789850, epost: post@grudebygg.no
www.grudebygg.no

Vinterlandbruksskolen i Ryfylke

kjem til

HJELMELAND**Agronomutdanning** for vaksne
august 2015 - juni 2016Husdyrfag, plante- og jordfag, økonomi, teknikk,
naturforvaltning, biologi. Fordjupningsfag.
Fagturar i inn- og utland. Godt og inspirerende klassemiljø!!**Undervisningstid:**TO KVELDAR og EIN DAG i veka og ein laurdag i månaden.
Dette for at du skal kunna ha jobb ved sida av studiet.

Søknadsfrist 1. mai 2015.

Kontakt:

www.vlr.no - kontor@vlr.no - tlf 907 28 784

Vi leverer og
monterer tak/
vegg plater,
takrenner
og beslag til
driftsbygninger
etc.Tlf.: 46 94 00 00
www.lieblikk.no**Entreprenør Geir Stangeland AS**
er et solid firma med lokal forankring.Med nærmere 40 år i faget har gründer
Geir Stangeland opparbeidet et firma med høy
arbeidsmoral samt et firma som til stadighet
videreutvikler vår kompetanse. Dette for å kunne
løse allsidige utfordringer i betong.**Ta kontakt for en uforpliktende prat med**Tor Einar Jordbrekk – 958 36 170
Geir Stangeland – 911 01 296

Plannja

TID FOR KALKING

KALK I BULK

Agri Dol Kalkverdi 35/48 (Mg 11%) - **Agri Grov** Kalkverdi 37/50

Agri Skjellsand Forventa kalkverdi 19/28

AUST AGDER:

Svein Johnsen

4766 Herefoss

Mobil: 918 46 710

VEST AGDER

Alexander Skeibrok

Dalevegen 9, 4540 Åserval

Mobil: 952 48 049

Åserval

Stanley Nilsen

4563 Borhaug

Mobil: 917 45 883

Lista

Ove Fjeld

Fjellbø, 4488 Kvinesdal

Mobil: 906 40 899

Område: Kvinesdal, Sira, Eiken, Tonstad

Aadne Ådneram

Ådneram, 4443 Tjørhom

Mobil: 900 71 811

Område: Sirdal-Tonstad

Knut Kjølle Uppsaker

Uppsaker, 4519 Holum

Telefon: 38 26 72 46

Mobil: 917 87 464

Mandal

ROGALAND

Trond Hammersmark

Vasshus, 4463 Ualand

Mobil: 913 44 890

Område: Lund og Egersund

Ramsland Pukk

Lager FMK/transport

Røyslandsdalen 40, 4387 Bjerkreim

Mobil: 977 41 980

(dette er lager og kunder kan hente)

Per Magne Asheim

Nedrebøvn. 41, 4389 Vikeså

Mobil: 970 18 434

Område: Vikeså og Bjerkreim

Gjesdal Maskinstasjon

4330 Ålgård

Mobil: 975 14 516

Område: Gjesdal

Alf Magne Haarr

Stavheimsvegen 80, 4362 Vigrestad

Mobil: 959 23 639

Område: Vigrestad

Trond Skretting

Dysjalandsvn 281, 4360 Varhaug

Mobil: 906 80 143

Område: Hå kommune

Brødr. Nærland Maskin

v/Lars Dyrre Nærland

Torlandsvn 272

4365 Nærbø

Mobil: 915 94 333/957 59 560

Område: Nordre del av Hå og Time sør

Sven Orstad

Myrsnipevn 3, 4353 Klepp Stasjon

Mobil: 901 19 951

Område: Klepp stasjon, Time nord

Leif Lende

Transportør

Lalandsvn. 198, 4353 Klepp stasjon

Mobil: 932 69 700

Killingland Maskinstasjon

Killinglandvegen 188, 4312 Sandnes

Mobil: 979 71 397

Område: Randaberg, Sandnes, Sola og Klepp

Arild Lerang

Revheimsvn. 215, 4046 Hafersfjord

Mobil: 958 72 012

Område: Stavanger

Reidar Roda

4160 Finnøy

Mobil: 971 61 697

Område: Finnøy, Rennesøy, Kvitsøy og Bokn

Sigurd Kleppa

4130 Hjelmeland

Mobil: 975 89 678

Område: Hjelmeland, Strand, Forsand og Ombo

Sverre Herabakka

4230 Sand

Mobil: 916 69 100

Område: Sand og Suldal

Olav Karstein Hjelmeland

Hjelmelandsvn 48, 5464 Dimmelsvik

Mobil: 913 45 013

Område: Kvinnherrerad

Karmøy Bygdeservice

Bønesvegen 70, 4260 Torvastad

Telefon: 52 84 67 84

Område: Karmøy, Tysvær og Haugesund

KALK I STORSEKK

(pris pr. sekk)

Agri Dol

Kalkverdi 35/48

– 600 kg sekk **kr 720,-**

Agri Micro

Kalkverdi 54/55

– 500 kg sekk **kr 900,-**

Agri Brent

Kalkverdi 96/96

– 500 kg sekk **kr 1040,-**

Granulert kalk

Kalkverdi 48/53

– 600 kg sekk **kr 780,-**

Ring vår ordrettelefon 800 30 640

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tel. 908 26 618
www.godkalven.no

Kalvekuvøse med varmluft

- God ventilasjon
- Lett og solid
- Enkelt renhold
- Ypperlig til kalv/lam og grisunger
- 30 W/1-fase

Kalveuttrekker med moment:

ColoQuick Råmelkhåndtering

- Enkel og praktisk råmelkhåndtering
- 20 minutter - fra frossen til drikkeklar råmelk
- Vitale antistoffer får kalven fra råmelk først etter fødselen

Foto: Arild Vik, Markedsavdelingen reklamebyrå

Lån til nye bønder

Er du under 40 år og skal kjøpe landbrukseiendom? Da har vi en løsning som passer perfekt for deg.

Med pakken "Lån til nye bønder" får du lån med rente fra 3,45 %, sparing og forsikring for både deg og gården. Landbruksteamet vårt kjenner godt til utfordringene og behovene i landbruket. Du får en fast rådgiver, som du kan treffe både hjemme på gården og på ett av våre mange kontorer.

Interessert i å vite mer?
Du treffer oss på telefon 02008.

SpareBank
SR-BANK

NYHET!

Pluss Vomstabil

Nytt tilskuddsfôr til storfe som inneholder buffer og gjær. Anbefales når det er risiko for lav pH i vom, "sur vom" og redusert fibernedbrytning.

Aktuelle bruksområder for Pluss Vomstabil er:

- I topplaktasjon når andelen av kraftfôr er høy
- Ved opptrapping av kraftfôr etter kalving
- Ved skifte av fôr
- Ved fôring med grovfôr med høgt syreinnhold
- Til okser som fôres med store kraftfôrmengder
- Tilsettes i fullfôrmikser eller strøs på grovfôret

Bestill på **www.fkra.no**
eller ring vår ordretelefon
800 30 640.

Pluss

Felleskjøpet Rogaland Agder

GODT UTVALG AV MELKEERSTATNINGER

Pluss PONTUS melkeerstatning

- Anerkjent melkeerstatning i Norge og Europa av premium kvalitet
- Felttester viser at lam som får Pluss Pontus har høyest tilvekst
- Svært god smakelighet med naturlige immunstoff
- Skånsomt behandla myseproteiner gir topp aminosyreprofil
- Høyt innhold av riktig type fett og lavt askeinnhold
- Lavt laktosenivå som gir stabil kvalitet på pulveret og er positivt for tarmfloraen
- Fungerer i alle typer fôringssystem
- Lettløselig i varmt og kaldt vann og holder seg frisk i 24 timer
- Utrøring: 200 gram (ca 4 dl) pulver til ca 8,5 dl vann gir ca 1 liter ferdig melkeblanding

Pluss

Pluss Melkeerstatning Lam

- God melkeerstatning laget av bl.a. norsk mysepulver
- Begrenset mengde via noen FK butikker

Novilamb W Pluss

- Melkeblanding fra Holland. Gode resultater fra flere år i Norge.
- Tilgjengelig fra ca. 20 mars, men i begrenset mengde.

Du finner produktene i våre FK butikker, hos våre forhandlere, bestill direkte på **www.fkra.no** eller ring vår ordretelefon **800 30 640**.

Felleskjøpet Rogaland Agder

TID FOR KALKING

Franzitt vk 150 (Finmalt)

Kalkverdi CaO 55

Gode oppløsningsegenskaper

Rett i doffen eller gjødelskjeller uten bunnfall

Reduserer lukt i naturgjødelse samt bedre homogenitet

God pris: 500 kg sekk - kr. 598, -

Prisen er eks frakt og mva.

Kontakt vår ordretelefon: 51 70 06 70/

e-post: post@forsand-sandkompani.no

Dersom spørsmål ta kontakt: Jon Fløysvik 902 03 481

Betongspalter

til storfe og gris

Rimelige priser

Karmøy Sveis & Landbruk

Tlf. 52 81 80 60

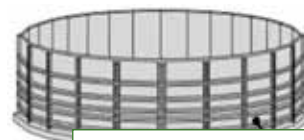
www.kslagri.no**For oppsett av gjerde ring og få tilbud:****Veshovda Drift AS**

/v Rolf Gravdal tlf 97 19 60 45

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummibelegg
- industritanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

Rørleggeren for landbruket

Comfort
Mæland Rør as

Comfort Mæland Rør as
Langgata 15
4362 VIGRESTAD

Tlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
e-mail: vigrestad@comfort.as
www.comfort-vigrestad.no

Skal du bygge eller reparere driftsbygning?

Grave ny drens?

HØYTRYKKSASKERE

for landbruk og industri - laget for å tåle hardt bruk i mange år! Snakk med oss, og vi finner den rette vaskeren for ditt behov!

Be oss om uforpliktende tilbud!

Vi leverer alt innen vann og varme (varmeanlegg) til landbruket.

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no. E-post: post@stavnem-vigrestad.no**Vindu med PVC karm**

Str. cm, b/h	Lukke vindu	Fast vindu
100 x 100*	kr 1350	kr 1080
113 x 94*	kr 1490	kr 1190
113 x 78*	kr 1340	kr 1070
120 x 80*	kr 1390	kr 1110
120 x 60*	kr 1290	kr 990
100 x 50*	kr 1160	kr 930
60 x 60*	kr 990	kr 790

Dører PVC med glass/tett

Str. i cm, b/h:	
89 x 209/199*	kr 4850
99 x 209/199*	kr 4970
109 x 209/199	kr 5550
119 x 209/199	kr 5950
149 x 209/199	kr 7950
179 x 209/199	kr 9650
199 x 209/199	kr 10750

Dører vannfast X-finer

Str. i cm, b/h:	
89 x 209/199	kr 5184
99 x 209/199	kr 5323
109 x 209/199	kr 5463
119 x 209/199	kr 5625
149 x 209/199	kr 8104
179 x 209/199	kr 9149
199 x 209/199	kr 10848

Stål/branddører EI60

Str. i cm b/h:	
89 x 209*	kr 4948
99 x 209*	kr 5105
109 x 209	kr 5380
119 x 209	kr 5880
149 x 209	kr 8696
179 x 209	kr 9880
199 x 209	kr 10650

Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m²Veggplater kompakt 12 mm: kr 247,- pr. m²Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 164,- pr. m²

Ekstra avtaletillegg på storfe i sommer

Dette betyr at storfe vil oppnå høyeste pris i perioden 4. mai til 5. juli, og da med et ekstra avtaletillegg på til sammen kr 1,60 pr kg. Dette er litt lavere enn det har vært de siste årene, noe som må sees i sammenheng med at engrosprisen i år brukes tilsvarende sterkere for å stimulere til slakt i 1. halvår.

Som tidligere år innfører vi ekstra avtaletillegg for å stimulere til at flest mulig slaktemodne storfe slaktes før telledato 1. august, og til noe mindre slakt i perioden med størst slakt på høsten.

Det ekstra avtaletillegget brukes for å stimulere til økte tilførsler i perioder der det er stor underdekning av storfe. Særlig er dette aktuelt nå før sommeren, da etterspørselen etter råvare øker med tanke på salget i grillsesongen.

På samme måte som de siste årene legges det i år opp til en trinnvis opptrapping og nedtrapping av tillegget. Tillegget innføres fra mandag 20. april med

en sats på kr 0,80 per kg og trappes opp med ytterligere kr 0,80 per kg fra 4. mai. Nedtrappingen starter 6. juli med en reduksjon på kr 0,80 per kg og fra 3. august fjernes avtaletillegg.

Dato	Ekstra avtaletillegg kr. per kg
20. april	0,80
4. mai	0,80
6. juli	- 0,80
3. august	- 0,80

Prioriterer fraktstøtten for slaktedyr og storfekjøttproduksjonen

I sitt innspill til årets jordbruksoppgjør har Nortura gitt høyest prioritet til fraktstøtten for slaktedyr og kvalitetstilskuddet for storfekjøtt.

Nortura mener at fraktordningen for firbeinte slaktedyr har vist seg å fungere tilfredsstillende, og ber om at ordningen i år tilføres midler for å dekke den opprinnelige underfinansieringen og kompensere for kostnadsveksten fra 2010 da satsene ble fastsatt.

Nortura foreslår at kvalitetstilskuddet på storfeslakt økes med 3 kr per kg, og at målprisen for gris økes med 1 kr per kg for avtaleåret 2015/2016. Du kan lese mer om Nortura sitt innspill til jordbruksoppgjøret på medlem.nortura.no.

Mindre nyttårsslakting av sau og lam og aukande sauetal

Frå nyttår og fram til midten av mars er det slakta 22 500 lam på Nortura sine slakteri, det er ein nedgang på 3000 lam i forhold til same periode i 2014.

Nedgangen skuldast i stor grad at Nortura-sauebonden har fått lammaslakteri i sesongen og nå kan konsentrere seg om å føre livsau. Alt som er slakta av lam etter nyttår har gått rett ut i marknaden.

Nortura har slakta i underkant av 39.000 sau og ung sau i hittil i 2015. Dette er også ca 2000 færre enn i same periode i fjor. Når vi veit at Nortura hadde ein nedgang i saueslakt på 11.000 i sesongen 2014, så betyr nok dette at sauetallet er aukande. Dette blir også stadfesta av tal frå Landbruksdirektoratet.

Vi går no inn i ei periode med lav slakt av norske lam, og det er behov for ferske lam til produksjon av grillprodukt. Derfor blir det no opna for import av ferske lam med redusert tollsats frå 16. mars og i fem veker framover.

Er du klar til lamminga?

Mange lam per sau er den viktigaste faktoren for å oppnå eit godt økonomisk resultat av å drive med sau. Team småfe har difor samla ein del fagstoff det kan vera nyttig å ta ein titt på før det brakar laus for alvor.

Under kategorien "Lamming" på medlem.nortura.no finn du tips og råd om føring og stell av søylene rundt lamming, lamming og fødselshjelp, oppdrett av overskotslam og ei praktisk hugseliste for alt som må ordnast før lamminga startar.

Samling for unge bønder våren 2015

Sammen med Tine, Nortura og FKRA inviterer NLR Agder igjen til ny samling for unge bønder, mandag 13. april hos Hilde og Anstein Imeland, Bjeddan i Marnardal.

Samlingen er for unge bønder på Agder som driver gård, akkurat har overtatt gårdsbruk, eller går med planer om å starte. Samlingene kombinerer faglig påfyll og innføring i viktige emner i produksjonen, med sosialt samvær og erfaringsutveksling.

Selv om du ikke er i rett aldersgruppe så kjenner du sikkert noen i din omgangskrets. Tips de gjerne. Påmelding innen fredag 10. april, program for samlinga og mer info i kalenderen på medlem.nortura.no.

Prisendringer

Fra mandag 6. april øker engrosprisen på gris med kr 0,50 per kg, i tillegg justeres øvre prisgrense for gris. Engrosprisen på storfe øker med kr 0,80 per kg fra samme dato, se medlem.nortura.no for detaljer på avregningsprisene. Avregningsprisen endres i utgangspunktet tilsvarende engrospris, med mulige justeringer for hudverdier el. kostnader.

Kadaverhenting

Telemark, Aust-Agder til riksv. 9	901 43 399
Sør-Rogaland, Vest-Agder til riksv. 9	51 43 12 10
Ryfylke (øyene)	51 74 20 40
Nord-Rogaland opp til Sognefjorden	905 62 045
Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Nordfjord, nord for Nordfjorden	908 94 650

Nødslakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør-Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord	908 94 650/
nord for Nordfjorden og Sunnmøre	977 75 210
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeid	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	55 36 21 20 / 918 04 555

Driver du økonomisk optimalt?

Langsiktig planlegging og kontinuitet er nøkkelen til å nå dine produksjonsmål. Hovedmålet vårt er å sikre deg høyest mulig avkastning på både pengene og tiden du investerer.

Våre økonomirådgivere kan beregne økonomiske konsekvenser ved ulike tilpasninger ut i fra gårdens ressurser og gjeldende rammevilkår.

Med fôringsveiledning over en lengre tidsperiode, kan våre fôringsrådgivere hjelpe deg med å nå planlagt avdråttsnivå.

TINE Rådgiving - din foretrukne kompetansepartner!